

Πάτρα 84

Πτυχιακή Εργασία

ΘΕΜΑ: Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ -

ΑΠΗΧΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Μανθάρη Χριστίνα

Τσερπέλη Αγγελική

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	1872
----------------------	------

ΘΕΜΑ : Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ - ΑΠΗΧΗΣΗ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η εργασία έγινε απο δύο απόφοιτες
σπουδάστριες των ΚΑΤΕΕ ΠΑΤΡΑΣ, της
ΜΑΝΘΑΤΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ και της ΤΣΕΡΠΕΛΗ
ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ, του τμήματος ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ.

Εξεπαστής : κ.Νανοπούλου
Δικηγόρος

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Τι είναι γάμος.
2. Ιστορική αναδρομή - Έννοια του γάμου σ' άλλους λαούς.
3. Τελετές του γάμου.
4. Γάμος στους Ρωμαίους.
5. Τελετή του γάμου στους Ρωμαίους.
6. Βυζαντινοί χρόνοι.
7. Γάμος για τους νεώτερους Έλληνες.
8. Τέλεση του θρησκευτικού γάμου στην Ορθόδοξη Ελληνική Εκκλησία πριν του νέου οικογενειακού δικαίου.

B. 1. Σύγκριση αναμέσα στο διαζευτικό και ενιαίο σύστημα

- α). Η ελευθερία θρησκευτικής συνείδησης.
- β). Μικτοί και διεθνείς γάμοι.
- γ). Ο γάμος σαν έννομη σχέση.

2. Οι πρακτικές συνέπειες του διαζευτικού συστήματος.

- α). Ανεξέλεγκτη άσκηση πολιτειακών αρμοδιοτήτων απο την εκκλησία.
- β). Ανεξέλεγκτη άσκηση πολιτειακών αρμοδιοτήτων απο ιδιώτες.
- γ). Μωσαϊκό κανόνων που διέπουν τον γάμο.
- δ). Θρησκευτικός γάμος και λύση αυτού.
- ε). Διχασμός του Ελληνικού λαού και ανταγωνισμός της Εκκλησίας με την Πολιτεία.

3. Οι δήθεν σκοπιμότητες υπέρ του διαζευτικού συστήματος.

- α). Η "ελευθερία" απόκρουσης του Πολιτικού γάμου.
- β). Η δήθεν μείωση της Εκκλησίας.
- γ). Οι παραδόσεις του λαού.

4. Επίλογος

Γ. Τέλεση γάμου σύμφωνα με το νέο οικογενειακό Δίκαιο.

Άρθρα 1367, 1368, 1369, 1370, 1371, 1372, 1374.

Δ. Απήχηση του Πολιτικού γάμου στην Ελληνική Κοινωνία-Στατιστικά δεδομένα.

- α). Παραπλανήσεις και παρανοήσεις για τό θέμα.
- β). Χάσμα λαού - Εκκλησίας.
- γ). Γάμος και μοιχεία - Πολιτεία και Εκκλησία.
- δ). Τι συμβαίνει σήμερα.
- ε). Προβλήματα - Λύσεις - Λείπει η υποδομή απο τους Δήμους.

A.1. Ορισμός

Γάμος είναι η νόμιμη σύζευξη του άνδρα και της γυναίκας και η επίσημη συμφωνία τους για κοινή συμβίωση σε όλη τη ζωή τους, με αμοιβαία συμφέροντα, υλικά, ηθικά, γενετήσεων σχέσεων και τεκνοποίησης. Είναι θεσμός που δημιουργήθηκε από φυσιολογική και κοινωνική ανάγκη. Στην πρώτη αιτιολογία υπάγεται η ικανοποίηση του σεξουαλικού ενστίκτου και της διαίωνισης του είδους και στην δεύτερη αιτιολογία η συγκρότηση της οικογένειας αποτελεί πυρήνα για την συγκρότηση της κοινωνίας, για την εξασφάλιση κοινών βιοτικών συμφερόντων, οικονομικών συνθηκών, νομίμων τέκνων, κληρονομικών δικαιωμάτων κ.λ.π. Η δεύτερη αυτή δικαιολογία εμφανίστηκε αργότερα, μετά την κοινωνική οργάνωση, εφ' όσον η πρώτη υπήρξε όχι μόνον ταυτόχρονη με την εμφάνιση του ανθρώπου πάνω στη γή, αλλά ενυπήρχε ακόμα και στα ζώα και χωρίς ουσιαστική παραλλαγή παρέμεινε μέχρι και σήμερα, παρ' όλες τις τροποποιήσεις του θεσμού του γάμου ανάλογα με τις εποχές και τους λαούς, τις συνθήκες και τις ανάγκες.

Οι Ρωμαίοι και οι Βυζαντινοί όριζαν τον γάμο σαν " ανδρός και γυναικός συνάφειαν και συγκλήρωσιν του βίου παντός, θείου τε και ανθρωπίνου δικαίου κοινωνίαν ". ¹

2. Ιστορική αναδρομή.

Η αναδρομή στην προϊστορία της εξέλιξης της ανθρωπίνης κοινωνίας δεν μπορεί να δώσει στοιχεία που να ενθαρρύνουν την ιδέα της ύπαρξης του γάμου. Με βεβαιότητα μπορεί να λεχθεί ότι οι πρωτόγονοι άνθρωποι, αγνοούσαν τελείως τον γάμο και διαβιούσαν με ελεύθερες γενετήσιες σχέσεις. Η δε αρχέγονη οικογένεια αποτελούταν από μια ομογενή ομάδα, που με μεγάλη δυσκολία μπορούσαν να διακριθούν ακόμα και αυτές οι σχέσεις και διαφορές μεταξύ των γονιών και των παιδιών, αφού και η πατρότητα, τις περισσότερες φορές, ήταν αδύνατο να προσδιοριστεί. Η αρχέγονη λοιπόν οικογένεια, με την στενότερη έννοια μπορεί να αναζητηθεί και να περιοριστεί στις σχέσεις μεταξύ μητέρας και παιδιών. Η οικογένεια όπου ο πατέρας εμφανίζεται σαν αρχηγός, η οικογένεια στη

οποία είναι στενά συνδεδεμένη η ιδέα του γάμου, συναντιέται σε μεταγενέστερη εξελικτική μορφή. Τότε μόνο άρχισαν να δημιουργούνται, από ένστικτο, οικογενειακές σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας, που εξελικτικά έγιναν ήθη και παραδόσεις και αποτέλεσαν τον κύριο ρυθμιστικό παράγοντα της οικογενειακής τάξης, με αφετηρία τον γάμο. Η πρωτόγονη γεννητήσια σύγχυση έδωσε, με την πάροδο του χρόνου, τη θέση της στον ενστικτώδη μονογαμικό θεσμό ή όπου υπήρχαν κλιματολογικές, φυσικές και θρησκευτικές ακόμα προϋποθέσεις στον πολυγαμικό θεσμό. Η βαθμιαία αποστροφή προς την αιμομιξία, οδήγησε τον άνθρωπο ενστικτωδώς στην προτίμηση του μονογαμικού συζυγικού βίου, ή όπου υπήρχαν ειδικές συνθήκες στο πολυγαμικό σύστημα, που πήρε τέτοια μορφή ώστε να μην αλλοιώνεται ο οικογενειακός χαρακτήρας του γάμου. Γιατί, ανεξάρτητα από την μορφή του γάμου, η οικογένεια που ιδρύεται με γάμο, πρωταρχικά αποσκοπούσε στην αναπαραγωγή του ανθρώπινου γένους, η οποία δεν τελείωνε με την γέννηση των τέκνων αλλά προχωρούσε και στην παραπέρα ανατροφή τους. Επομένως λαμβάνοντας υπ' όψη τον γάμο με την έννοια θεσμού κοινωνικής εκπολιτιστικής σχέσης, ανεξάρτητα με την μορφή που θα είχε, εκείνο που είχε ιδιαίτερη σημασία ήταν η ισοβιότητα και η ενότητα των επιδιωκόμενων σκοπών.

Έτσι στην Π. Διαθήκη η περιγραφόμενη πολυγαμική μορφή του γάμου παρουσιάζει τα ίδια χαρακτηριστικά και επιδιώκει τους ίδιους σκοπούς με εκείνους της μονογαμικής μορφής, ο δε πολύγαμος αρχηγός είχε μία κυρία σύζυγο, τουλάχιστον ως προς τις νόμιμες συνέπειες του γάμου, οι υπόλοιπες δε αποτελούσαν τις παλλακίδες του. Εξ άλλου η ουσιαστική πολυγαμία που συναντιέται με την σιωπηρή αναγνώριση της παλλακείας στους αρχαίους Έλληνες δεν έχει αρνητικές επιπτώσεις στην μονογαμική μορφή του γάμου, ούτε στους επιδιωκόμενους σκοπούς. Ο Δημοσθένης αναφέρει " Τας μεν γαρ εταίρας ηδονής ενεκ' έχομεν τας δε παλλακίας της καθ' ημέραν θεραπείας του σώματος τας δε γυναίκας του παιδοποιείσθαι γνησίως και των ένδον φύλακα πίστην έχειν", δηλαδή "τις μεν εταίρες έχουμε για σωματική απόλαυση, τις παλλακίδες για την ικανοποίηση των καθημερι-

νών αναγκών του σώματος, τις δε νόμιμες συζύγους για να κάνουν γνήσια παιδιά και ν'ασχολούνται με το νοικοκυριό".

Αποτέλεσμα της επικράτησης της μορφής του μονογαμικού γάμου είναι η συμβολή του στην εξελικτική πορεία της διαμόρφωσης του ανθρώπινου γένους και θεωρείται σαν μια απ'τις σπουδαιότερες προϋποθέσεις για την πρόοδο του πολιτισμού. Απο κει και πέρα υπήρξε αντικείμενο ιδιαίτερων εκδηλώσεων, θρησκευτικής, πολιτικής και συναισθηματικής φύσης, στις οργανωμένες κοινωνικές ομάδες χωρίς να αφήσει αδιάφορες άλλες ανοργάνωτες κοινωνικές ομάδες. Η θρησκεία, η πολιτεία, το συναίσθημα αποτέλεσαν πάντοτε την πηγή των διαφόρων εκδηλώσεων στην τελετή του γάμου. Στις πολιτισμένες κοινωνίες οι αντιλήψεις και τα έθιμα τα σχετικά με τον γάμο διατηρήθηκαν για χιλιετηρίδες με μικρές παραλλαγές.

Στην επόμενη παράγραφο είναι σκόπιμο να αναφερθούμε στην ιδέα του γάμου είτε σαν κοινωνικού ή οικογενειακού θεσμού σε διάφορους λαούς της αρχαιότητας.

Οι λαοί της ανατολικής Ασίας και της Αφρικής, όπου τα όρια των γεωγραφικών γνώσεων και δυνατοτήτων επικοινωνίας ήταν περιορισμένα, είχαν μορφολογήσει τον θεσμό του γάμου ανάλογα με το ύψος του πολιτισμού και σε σχέση με την κοινωνική τους κατάσταση, είτε με την πολυγαμική είτε με την μονογαμική μορφή. Σε μερικούς άλλους όμως λαούς η ιδέα του γάμου δεν υπήρχε καν σαν κοινωνικός θεσμός, και η ενστικτώδη γενετήσια σχέση μεταξύ των δύο φύλων δεν διέφερε απ'αυτή των κτηνών. Απλή αλλά σαφή εικόνα για τα έθιμα που επικρατούσαν δίνει ο Ηρόδοτος, που περιόδευσε τον 5 π.Χ. αιώνα τις χώρες της Ασιατικής Ανατολής και Αφρικής. Έτσι αναφερόμενος στην αρχή στους Πέρσες λέει ότι παντρεύονται πολλές νόμιμες γυναίκες και μπορούσαν να έχουν πολύ περισσότερες παλλακίδες. Δικαιολογεί δε αυτή την πολυγαμία στην υπερβολική φιληδονία, που χαρακτηρίζει τον περσικό λαό, αλλά και στην συνήθεια της απονομής ιδιαίτερης τιμής στον άνδρα που θα αποκτούσε τα περισσότερα παιδιά.

Οι Βαβυλώνιοι συνήθιζαν να παίρνουν τίς συζύγους με αγορά. Τον τρόπο της αγοράς των παρθένων περιγράφει ο Ηρόδοτος ως εξής: Μια φορά το

χρόνο συγκεντρώνονταν σε κάθε πόλη και σε συγκεκριμένο τόπο οι παρθένες που ήταν σε ηλικία γάμου. Γύρω απ' αυτές συγκεντρώνονταν οι άντρες που ήθελαν να παντρευτούν. Σε κάποια στιγμή εμφανιζόταν κήρυκας που φώναζε τις νεαρές και τις εξέθετε σε πώληση με δημοπρασία. Αρχικά έδειχνε ιδιαίτερα την ωραιότερη και την έδινε στον άνδρα που θα προσέφερε το μεγαλύτερο ποσό χρυσού, μετά φώναζε την δεύτερη σε ομορφιά και μετά την κατακύρωσή της τις υπόλοιπες διαδοχικά μέχρι να πουληθούν όλες. Η κατακύρωση πραγματοποιούταν με τον ρητό όρο, που έμπαινε στους αγοραστές, με τον οποίο κατέβαλλαν παραπάνω εγγύηση ότι θα νυμφευτούν τις αγοραζόμενες κοπέλες. Με αυτό τον τρόπο οι πλούσιοι Βαβυλώνιοι παντρεύονταν τις ωραιότερες γυναίκες. Αλλά με την εξάντληση των ωραίων παρθένων τελείωνε η πρώτη φάση της δημοπρασίας και ακολουθούσε καινούργια που αποτελούσε άλλον τρόπο απόκτησης συζύγου, με αντίθετη βάση, που είχε σκοπό να ικανοποιήσει τους φτωχούς.

Αυτοί από ανάγκη, επειδή δεν θεωρούσαν την ομορφιά της μέλλουσας συζύγου σαν απαραίτητο προσόν, παντρεύονταν τις ασχημότερες κοπέλες, παίρνοντας μαζί μ' αυτές και χρήματα. Ο κήρυκας καλούσε την ασχημότερη ή μιά σωματικώς ανάπηρη γυναίκα και την εξέθετε σε μειοδοτική δημοπρασία, προσφέροντας μαζί μ' αυτή και ένα ποσό για προίκα και την κατακύρωνε σ' εκείνον που αρκούταν στη λιγώτερη προίκα, που προέρχονταν από τις εισπράξεις απ' το εκπλειστηρίασμα των ωραίων γυναικών. Με αυτό τον τρόπο οι ωραίες γυναίκες επροίκιζαν τις άσχημες και ανάπηρες. Κανένας άλλος τρόπος σύναψης γάμου δεν αναγνωριζόταν, ο δε πατέρας δεν μπορούσε να δώσει την κόρη του σε γάμο με δική του κρίση. Το ίδιο έθιμο, κατά τον Ηρόδοτο, είχαν και οι Ενετοί της Ιλλυρίας.

Στους κατοίκους γύρω από τον Καύκασο δεν υπήρχε η έννοια του γάμου και η γενετήσια ορμή εμφανιζόταν με αδιάκριτη και φανερή μίξη των δύο φύλων. Ο Ηρόδοτος αναφέρει ότι οι κάτοικοι ανατολικά της Κασπίας θάλασσας νυμφεύονταν μία γυναίκα που ήταν κοινή μεταξύ όλων των κατοίκων. Επομένως κάποιος που επιθυμούσε να έχει σχέση με παντρεμένη γυναίκα μπορούσε να το κάνει χωρίς κανένα κώλυμα και φόβο, τηρώντας ορισμένο τύπο.

Οι Αιγύπτιοι απέκλειαν την πολυγαμία και έπαιρναν μία μόνο γυναίκα, οι δε Λίβυοι πρόσφεραν τις κόρες τους στον βασιλιά, που αν ήθελε τις κρατούσε και διασκέδαζε λίγο μ' αυτές, μετά τις επέστρεφε στον πατέρα τους, που τότε μόνο μπορούσε να τις παντρέψει. Οι κάτοικοι της βορειοδυτικής Αφρικής εδέχονταν την πολυγαμία, αλλά τις γυναίκες με τις οποίες παντρεύονταν τις είχαν κοινές μεταξύ τους. Μάλιστα την ημέρα του γάμου η νύφη υποχρεούταν να πάει προηγουμένως με όλους τους προσκαλεσμένους άνδρες στο συμπόσιο του γάμου, που μετά απ' αυτό της πρόσφεραν πολύτιμα δώρα και μετά πλησίαζε τον σύζυγό της.

Οι Κρηστωναίοι και άλλοι θράκες στα βόρεια της Θράκης ακολουθούσαν κατά κανόνα την πολυγαμία, αγοράζοντας τις γυναίκες απ' τους γονείς τους αντί μικρής αμοιβής, αλλά άφηναν στις κόρες πλήρη ελευθερία επικοινωνίας με τους άνδρες.

Οι Εβραίοι επρέσβευαν την πολυγαμία, αλλά μία αναγνωριζόταν κυρία σύζυγος ως προς τις κληρονομικές συνέπειες του γάμου, οι υπόλοιπες στερούνταν απο τα κληρονομικά δικαιώματα. Η απόκτηση της συζύγου γινόταν με αγορά, η δε τελετή του γάμου ως εξής: Η νύφη καλυπτόταν με μαύρο πέπλο, ο δε γαμπρός ήταν ντυμένος στα μαύρα, έπιναν και οι δύο απο το ίδιο ποτήρι, που μετά έσπαζαν και φορούσαν στα δάκτυλα χρυσό δαχτυλίδι. Ακολουθούσε η σύνταξη γαμικού συμβολαίου και οι προσκαλεσμένοι έρριχναν σιτάρι στους νεόνυμφους.

Ο γάμος στην Αρχαία Ελλάδα

Για τους αρχαίους Έλληνες ο γάμος δεν είχε τον χαρακτήρα ουτε αισθηματικής ουτε αλληλοβοηθητικής συμβίωσης. Ήταν κυρίως θεσμός που αποσκοπούσε στην τεκνοποιΐα, δηλαδή, που υποχρέωνε τους πολίτες να αφήσουν αρσενικούς νόμιμους απογόνους, για να μην χαθεί το γένος και η πατρική περιουσία. Απο την θεμελιώδη αυτή αρχή εξηγείται η υποδεέστερη θέση της γυναίκας στο αρχαίο δίκαιο, το σύστημα της μονογαμίας, που σε αντανάκλαση με την κοινωνική πραγματικότητα συναντιέται και στους θεούς, το δικαίωμα του ελεύθερου πολίτη να έχει παλλακίδες ή να συναστρέφεται με εταίρες, για την ικανοποίηση των σωματικών και πνευματικών του αναγκών, καθώς επίσης

και η προβλεπόμενη απ'την Σπαρτιατική νομοθεσία "γραφή αγαμίου" κατά των αποφευγόντων το προς την πολιτεία καθήκον της τεκνοποιίας.

Αρχαότερες μορφές γάμου ήταν αυτοί με την αρπαγή και την αγορά της γυναίκας. Μοναδικό ίχνος, της πρώτης μορφής, απ'τον Όμηρο, είναι η αρπαγή της Ελένης. Επικράτησε δε συμβολικά στη Σπάρτη ο άντρας μετά την συγκατάθεση του πατέρα της νύφης να την απαγάγει και να την νυμφευτεί όταν θα έχει προσαρμοστεί στα νέα καθήκοντά της.

Η μορφή όμως με αγορά συναντιέται κατά τον Όμηρο στους Αίολους λαούς. Ο άντρας μετά τη σύναψη του γαμηλίου συμβολαίου πρόσφερε στον πατέρα της νύφης τα "εδνά", δηλαδή δώρα σαν τίμημα συμβολικό ή πραγματικό, ο δε πεθερός στο γαμπρό του τα "μείλια", τα οποία μπορούν να θεωρηθούν σαν η πρώτη αρχή του θεσμού της προίκας. Έπειτα έβαζαν, μπροστά σε μάρτυρες, την παλάμη της μελλονύμφου στην παλάμη του άντρα και απο αυτή την στιγμή θεωρούταν νόμιμη σύζυγός του. Στη συνέχεια γινόταν ο γάμος δηλαδή η εορταστική εισαγωγή της νύφης στο σπίτι του άντρα.

Στην Αθήνα στους ιστορικούς χρόνους, υπήρχαν δύο τρόποι σύναψης γάμου: η "εγγύηση" και η "επιδικασία". Η "εγγύηση" ήταν η παράδοση της νύφης στο γαμπρό, μπροστά σε μάρτυρες, απο τον κύριότης, (πατέρας ή κηδεμόνας), αφού πρώτα συνάπτονταν το γαμήλιο συμβόλαιο. Η εγγύηση ήταν απαραίτητος όρος της νομιμότητας και της εγκυρότητας του γάμου. Χωρίς αυτή τα τέκνα που γεννιόνταν δεν θεωρούνταν γνήσια, με συνέπειες την στέρηση των κληρονομικών και πολιτικών τους δικαιωμάτων. Στην εγγύηση οριζόταν και το ποσό της προίκας που θα δινόταν, που θεωρούταν σαν μία παραπάνω απόδειξη της νομιμότητας του γάμου, γιατί και μόνον η παροχή της προίκας αρκούσε να διαστείλε τον νόμιμο γάμο απο την παλλακεία. Η εγγύηση φαίνεται οτι ήταν θεσμός γενικός σε όλη την Ελλάδα, διότι συναντιέται στη Σπάρτη, Μεσσηνία, Κέα, Μύκονο κ.λ.π. Η συγκατάθεση της υποψήφιας νύφης δεν θεωρούταν απαραίτητη. Ο κύριότης της την εξέδιδε σ'εκείνον που αυτός θα διάλεγε. "Νυμφευμάτων μεν των εμών πατήρ εμός μέριμναν έξει κούκ εμοί κρίνειν τάδε" λέγει ο Ευριπίδης στην Ανδρομάχη(στ. 987).³

Μερικές φορές όμως ο πατέρας απο αγάπη προς το παιδί του, μπορούσε να

ζητήσει την γνώμη της κόρης του.Εαν σε κάποια περίπτωση νόμιζε οτι την ανάγκαζαν σε ανάρμοστο γάμο,είχε το δικαίωμα να κάνει κατά του κυρίου της "εισαγγελία κακώσεως".Ο ενήλικος όμως γυιός,μετά την εγγραφή του στην ληξιαρχική γραμματεία,δεν υποχρεούταν να ζητήσει την άδεια του πατέρα του,για να παντρευτεί.

3).Τελετές του γάμου.

Αυτές διαρκούσαν τρείς μέρες και ήταν τα "προαύλια",ο κυρίως γάμος και τα "επαύλια".Και μολονότι ο γάμος ονομάζεσαι απ'τους αρχαίους "ιερός" δεν είναι στην ουσία θρησκευτικός.

Στα προαύλια εγίνονταν οι προετοιμασίες του γάμου.Η μελλόνυμφη αποχαιρετούσε τον μέχρι τότε άζυγο βίο της και αφιέρωνε τα παιχνίδια της(κύμβαλ,κεκρύφαλο,πλαγγόνας)στην Άρτεμη.Αυτή τη μέρα γινόταν η θυσία και γιορτή πριν του γάμου,η "προτέλεια",όπου ο πατέρας αφιέρωνε την κόρη του στην Άρτεμη και τις Μοίρες.Ακολουθούσε η "λουτροφορία"δηλαδή το νυφικό λουτρό,που γινόταν μετά την δύση του ηλίου.Την άλλη μέρα γινόταν ο γάμος όπου η νύφη φορούσε πλούσια "στολή",τις "νυμφίδες"(νυφικά υποδήματα) το "πέπλο" που θα την κάλυπτε την ώρα του δείπνου,και στεφάνι απο μύρτο ή διάδημα.Στο τέλος του δείπνου γινόνταν τα "ανακαλυπτήρια",δηλαδή η αποκαλυψη του προσώπου της νύφης,πράγμα που σήμαινα οτι απο δω και πέρα ήταν έγγαμη γυναίκα.Κατόπιν συνόδευαν την νύφη στο σπίτι του άντρα.Οταν η πομπή που συνόδευε το ζευγάρι έφτανε στο σπίτι,σαν σύμβολο ευπορίας έδιναν σ'αυτούς να φάνε "μήλο και κυδώνι",πριν μπουν στο νυφικό θάλαμο,που την είσοδο φύλαγε μία απο τις φίλες της νύφης,και ακούγονταν τραγούδια μέχρι το πρωί.Την άλλη μέρα απο την πρώτη νύχτα του γάμου,η νύφη δέχονταν τα δώρα των γονιών και συγγενών της,που ονομάζονταν "επαύλια"(λεκάνες,υποδήματα,πυξίδες,αρώματα κ.λ.π).

4).Γάμος στους Ρωμαίους.

Υπήρχαν τρείς μορφές γάμου για τους Ρωμαίους:Η CONFARREATIO,που ήταν θρησκευτικός και ανήκε μόνο στην τάξη των πατρικίων,η COMPETIO που ήταν γάμος με εικονική αγορά της γυναίκας απ'τον άντρα και η USUCAPIO που για ένα χρόνο τουλάχιστον συγκατοικούσε το ζευγάρι για να υπαχθεί η γυναίκα

κα στην εξουσία του άντρα.

Πριν τον γάμο γινόταν οι αρραβώνες, στάδιο στο οποίο διαπραγματεύονταν ο άντρας με τον κύριο της μελλόνημης. Ο άντρας έθετε στο δάκτυλο της μνηστής δακτυλίδι συνήθως χρυσό με πολύτιμες πέτρες, σαν σύμβολο πίστης.

5). Τελετή γάμου.

Την παραμονή του γάμου, η μελλόνημη εγκατέλειπε το παρθενικό της δωμάτιο και αφιέρωνε τα παιχνίδια της στους οικογενειακούς θεούς, (Λάρητας) Φορούσε μακρύ λευκό φόρεμα διακοσμημένο με κόκκινες ταινίες και κάλυπτε το κεφάλι με κόκκινα πέπλο.

Υπήρχαν πολλές μέρες του έτους "ούσιοι δια τον γάμο", όπως και ολόκληρος ο μήνας Μαΐος. Όταν υπογράφοταν το γαμικό συμβόλαιο μπροστά σε δέκα μάρτυρες, το δεξί χέρι του γαμπρου τοποθετούταν στο δεξί της νύφης και ακολουθούσε προσευχή, προς τιμή του Δία, της Ήρας, της Αφροδίτης, της Αρτέμιδος και της Πίστης. Μετά ακολουθούσε θυσία και δείπνος συνοδευόμενος από τραγούδια των προσκαλεσμένων. Ο σύζυγος πριν μπει στο σπίτι του υποδεχόταν την νύφη προσφέροντάς της νερό και φωτιά, σύμβολα κοινής ζωής και λατρεία.

Την άλλη μέρα παρέθετε στους γονείς της γεύμα και προσέφερε την πρώτη θυσία στους θεούς του νέου σπιτιού της.

6). Βυζαντινοί χρόνοι.

Στην περίοδο του μεσαιωνικού Ελληνισμού, τά έθιμα τα σχετικά με τον γάμο, είχαν τις ρίζες τους στους προγόνους με ανάλογη προσαρμογή στις καινούργιες συνθήκες. Έτσι πλουτίστηκαν σημαντικά με νέα στοιχεία που οφείλονταν κυρίως στη νέα θρησκεία και σε άλλους παράγοντες.

Όπως ο γάμος σε κάθε μονογαμική κοινωνία, αποτελούσε σημαντικό τεκμήριο και είχε μεγάλη σημασία, έτσι και στην βυζαντινή, αποτελούσε μιά από τις σημαντικότερες κοινωνικές πράξεις και τελετές, χωρίς να λείπουν τα στοιχεία της πομπώδους και λειτουργικής σοβαρότητας, φτάνοντας στο επίπεδο του κοινωνικού καθήκοντος, που δικαιολογούταν με τα ίδια επιχειρήματα των αρχαίων.

Νόμιμη ηλικία προς γάμο θεωρούταν το 14ο έτος για τους άντρες και το 12ο - 13ο για τη γυναίκα. Χάριν όμως πολιτικών, κοινωνικών και κληρονομικών

λόγων, οι γονείς, σε πολλές περιοχές της αυτοκρατορίας, αρραβώνιαζαν τα παιδιά τους σε μικρότερη ηλικία, γράφοντας γαμήλια συμβόλαια και δίνοντας υπόβολα.

Σύμφωνα με τούς εκκλησιαστικούς κανόνες και την συνήθεια, οι γάμοι δεν έπρεπε να τελούνται στη διάρκεια της τεσσαρακοστής και των εορτών απο τα Χριστούγεννα μέχρι τα Φώτα. Καταλληλότερες μέρες για γάμο ήταν η 6η, 11η, 14η, 27η της σελήνης.

Στην αρχή ο γάμος ήταν μόνο πολιτικός. Και υπήρχε μεν και κάποιος τύπος γάμου θρησκευτικός που γινόταν μπροστά απ' τον επίσκοπο ή τον ιερέα, αυτός όμως δεν θεωρούταν έγκυρος απ' την πολιτεία. Μόλις κατά το τέλος του 8. αιώνα με " Νεαρά " του Λέοντος του Σοφού νόμιμος θεωρήθηκε μόνον ο γάμος που ευλογούταν απο την εκκλησία και απο τότε επικράτησε, ενώ επι Αλεξίου Α. Κομνηνού καθορίστηκε και η ακολουθία που υπάρχει μέχρι σήμερα.

Για τον γάμο ούτε η νύφη ούτε ο γαμπρός σαν μη αυτεξούσιος μπορούσαν να έχουν δική τους γνώμη. Απόλυτος κύριος να κανονίσει την αποκατάσταση της κόρης του ήταν ο πατέρας, που ήταν απαραίτητη η συγκατάθεσή του για το γάμο της. Όταν όμως η κόρη δυστροπύσε, στρεφόταν εναντίον της η πατρική κατάρα ή χρησιμοποιούταν η βία. Την προπαρασκευή για τη σύνδεση, έκαναν οι προξενητές - προξενήτρες που είχαν σαν επάγγελμα το " προξενείν " και αναλάμβαναν με αμοιβή να συστήσουν τον κατάλληλο γαμπρό ή νύφη. Για τα πρόσωπα αυτά, όπως και στην αρχαιότητα δεν υπήρχε καλή υπόληψη απο την κοινωνία. Προκαταρκτική πράξη του γάμου θεωρούταν, για τους ανήλικους, ο δεσμός, πιστοποίηση δηλαδή της συμφωνία του γάμου με δεσμευτικά χαρτιά, όπου ορίζονταν και ποινές σε περίπτωση διάλυσης. Θεμελιώδης όμως προπαρασκευαστική τελετή και πίστωση του γάμου, θεωρούταν ο αρραβώνας, ο οποίος παλιότερα μεν ήταν απλή " συναίνεση και γραφή συμβολαίων " αργότερα δε συνοδεύονταν και απο ιερολογία, όπου δινόταν δακτυλίδι και ανταλλάσσονταν μεταξύ των μνηστευμένων το " φίλιον φίλημα ". Συγχρόνως συντάσσονταν και τα προικοσύμφωνα, μπροστά σε τρεις τουλάχιστον μάρτυρες. Στο γαμπρό δινόταν σαν προίκα, όχι μόνο χρυσά νομίσματα μετρητά, αλλά

και φορέματα πούτιμα υφαντά, που η νύφη είχε υφάνει, κοσμήματα, ακίνητα, οικιακά έπιπλα, σκεύη, ζώα διάφορα, δούλοι και δούλες. Αλλά και απ'τη μεριά των γονιών του, στο γαμπρό δίνονταν κάτι σαν είδος προίικας. Απ'την άλλη μεριά ο γαμπρός ή ο πατέρας του έδιναν ορισμένα δώρα, απο φορέματα και κοσμήματα στη νύφη. Επίσης όταν γινόταν τα συμβόλαια ο γαμπρός όριζε δωρεά στη νύφη χρήματα ή και κτήματα, που δικαιούταν να έχει για δική της εξασφάλιση αν τυχόν πέθαινε ο σύζυγος. Η δωρεά αυτή, που ονομαζόταν θεώρητρο, υπόβολο και κανίσκι, ήταν ανάλογη με την προίικα. Μετά απο αυτές τις προκαταρκτικές ενέργειες ήταν τα προεόρτια του γάμου και ο γάμος.

Στα προεόρτια αν ηγε και ο στολισμός του νυφικού θαλάμου (παστού) και του νυφικού κρεβατιού. Θάλαμος και κλίνη καλύπτονταν με διάφορα παραπετάσματα, επικαλύματα με διάφορες παραστάσεις και λουλούδια. Πολύτιμα υφάσματα, αργυρά και χρυσά σκεύη, κομφοτεχνήματα και άλλα είδη, εκτίθονταν, ενω συγχρόνως απαγγέλονταν και ανάλογα τραγούδια.

Την ημέρα του γάμου, η νύφη φορούσε λευκά και χρυσοκέντητα φορέματα, περιδέραια με πολύτιμες πέτρες, έβαφε τα μαλλιά και ήταν για όλη την ημέρα απο το κεφάλι μέχρι τα πόδια καλυμμένη. Ο γαμπρός φορούσε καινούργιο ρούχα και παπούτσια, είχε κομμένα τά γένεια και αν ήταν γεροντότερος έβαφε τα φρύδια και τα μαλλιά του. Όταν έφτανε η ώρα του γάμου έρχονταν οι μουσικοί στο σπίτι της νύφης, τραγουδούσαν γαμήλια τραγούδια και τέλος έφτανε και ο γαμπρός, οπότε οι συγγενείς του έρριχναν μήλα και τριαντάφυλλα, σύμβολα του έρωτα. Η γαμήλια πομπή κατευθυνόταν στην εκκλησία ενώ προπορεύονταν δαδούχοι και μουσικοί. Η νύφη "καμαρώμουσα" και περιστοιχισμένη απ'τους γονείς, συγγενείς και φίλους, περπατούσε αργά-αργά, ενώ έρριχναν ρόδα και άλλα λουλούδια. Όταν η πομπή έφτανε στην εκκλησία, έμπαιναν μέσα και άρχιζε η στέψη. Σύντεκνος ή παράνυμφος ήταν συνήθως ο ανάδοχος που κρατούσε στην περιφορά τα στέφανα απο μέταλλο ή κληματαριά. Μετά το τέλος του μυστηρίου οι γονείς, ο σύντεκνος και οι φίλοι ασπάζονταν τους νεόνυμφους απευθύνοντας τους διάφορες ευχές. Απ'την εκκλησία η πομπή κατευθυνόταν στο σπίτι του γαμπρού με μουσική και τραγούδια και καθώς έμπαινε η νύφη την υποδεχόταν η πεθερά, που οδηγούσε τους νεόνυμφους στο νυφικό θάλαμο. Ακολουθούσαν και οι προσκαλεσμένοι, πρόσφεραν δώ-

ρα και έφαλλαν διάφορα επιθαλάμια στα οποία επαινούσαν τα σωματικά και ψυχικά προτερήματα του ζευγαριού.Ολη τη νύχτα τραγούδια και χοροί έδιναν χαρμόσυνο τόνο στη τελετή και παρατίθονταν γεύμα(γαμήλιο συμπόσιο),χωριστό για τους άντρες,χωριστό για τις γυναίκες.Οταν προχωρούσε η νύχτα έφαλλαν στους νεόνυμφους "κατακοιμητικό άσμα" και αποσύρονταν.Την άλλη μέρα το πρωί γινόταν το παραξύπνημα απ'τους συγγενείς και φίλους που έφαλλαν σχετικά τραγούδια και επιδεικνυόταν στους προσκαλεσμένους ο "ημαγμένος χιτών"της νύφης σαν πειστήριο της παρθενιάς της.Αλλά και μετά απ'αυτό εξακολουθούσαν οι διασκεδάσεις για εβδομάδες,πολλές φορές.

7).Γάμος για τους νεώτερους Έλληνες.

Βασικό χαρακτηριστικό για τις αντιλήψεις του γάμου και των εθίμων για τους Νεοέλληνες είναι η καταπληκτική ομοιότητά τους με τους αρχαίους και τους Βυζαντινούς,με την οποία αποδεικνύεται η αδιάσπαστη συνέχεια που πέτυχε να διατηρήσει το Ελληνικό έθνος δια μέσου των αιώνων σε όλες τις εκδηλώσεις του πολιτισμού.

Οπως για τους αρχαίους και Βυζαντινούς,έτσι και για τους νεώτερους Έλληνες,ο γάμος αποτελεί καθήκον για τον εαυτό του και την κοινωνία.Επειδή ο Ελληνικός λαός δεν μπορούσε να φανταστεί άλλη ζωή απ'την οικογενειακή,συνιστά με τις παροιμίες του την γρήγορη είσοδο σ'αυτή."Η μικρός - μικρός παντρέψου ή μικρός καλογερέψου"λέει και αφήνει την επιτυχία στην τύχη που την θεωρεί σαν κάτι το ιδιαίτερο που διέπεφ τα σχετικά με τον γάμο.Για την εκλογή του προσώπου διατυπώνει πολλές αντιλήψεις,συναισθάνεται όμως κατά βάθος οτι η τελευταία λέξη δεν ανήκει στο λόγο αλλά στο συναίσθημα."Οι γάμοι είναι στον ουρανό γραμμένοι".Όπως ο θάνατος έτσι και ο γάμοςείναι ορισμένος απο το"θείο"ή την "μοίρα",όπως πιστεύει και καμμιά προσπάθεια του ανθρώπου μπορεί να εμποδίσει την εκπλήρωση της θείας απόφασης.

Παρ'όλες δε τις τυχόν διαφεύσεις ελπίδων,κακοτυχίες κ.π.λ.η οικογενειακή συμβίωση αποτελεί γι'αυτόν το ωραιότερο πράγμα στη ζωή.

Όμορφο πούναι τόμορφο,πέντε φορές και δέκα

κι απ'όλα το ομορφότερο,ο άντρας με τη γυναίκα.

Κατάλληλη εποχή για την τέλεση γάμου θεωρείται κάθε ώρα του έτους

σχεδόν, πλην του Μαΐου(ο γάμος ο μαγιάτικος πολλά κακά ποδίδει)ο οποί-
οσγενικά νομίζεται απαίσιος,όπως και στους Βυζαντινούς.Σε μερικούς τό-
πους όμως εκτός του Μαΐου και άλλοι μήνες θεωρούνται απαίσιοι,όπως ο
Σεπτέμβριος(Τρυγητής) διότι"φρυγά και θερίζει τ'αντρόγυνο" και περίο-
δοι της σελήνης(το τελευταίο τέταρτο που λέγεται"λιγωσή") και μέρες
του χρόνου όπως το Σάββατο της Τυρηνής(για να μην τυρρανιούνται).Ημέ-
ρα της εβδομάδας,που θεωρείται ιδιαίτερα καλή για την τέλεση γάμου,
είναι η Κυριακή,κακή δε η Τρίτη,η Τετάρτη και μερικές φορές και η Παρα-
σκευή.Σχεδόν απαραίτητη θεωρείται η μεσολάβηση του προξενητή που απο-
κρύπτει προσεχτικά τα ελαττώματα εξαίρει δε τα προτερήματα του νέου
και καταβάλλει κάθε προσπάθεια για την συναίνεση των γονέων της κόρης
στο συνοικέσιο.Οι διαπραγματεύσεις γίνονται με μεγάλη στρατηγική και
απ'τα δυο μέρη,απ'αυτή δε εξαρτιώνται πολλά ζητήματα και κυρίως το ηθι-
κό κίνητρο των συμβαλλομένων,που η διατήρησή του είναι σημαντικός πα-
ράγοντας για τον διακανονισμό της οικονομικής πλευράς της σύμβασης.
Σε περίπτωση ευτυχούς έκβασης των προσπαθειών του ο προξενητής αφήνει
στην κοπέλλα σαν εγγύηση κάποιο δαχτυλίδι ή φλουριά,που λέγονται και
σημάδια.Απο δω και πέρα ο νέος και η νέα λέγονται λογοστεμμένοι ή ση-
μαδεμένοι.Ο αρραβώνας που ακολουθεί αποτελεί απλή επισημοποίηση και
συμπλήρωση του γεγονότος.Αυτά συνηθίζονται εκεί όπου επικρατεί ο συ-
νηθισμένος κανόνας της καταβολής της προίικας στο γαμπρό.

Στην Αρκαδία όμως και στη Μάνη,όπου η γυναίκα αγοράζονταν απ'τον
άντρα,οι γάμοι γίνονταν χωρίς μεσάζοντες,στα πανηγύρια.Ο άντρας πλήρωνε
κάτι σπους γονείς της νύφης και μετά την ιεροτελεστεία την οδηγούσε
στο σπίτι του.

Μετά την παραδοχή της προξενιάς,οι γονείς με τον μέλλοντα να παν-
τρευτεί γιό τους,τους συγγενείς τον ιερέα,τους φίλους και τους πρού-
χοντες του χωριού,πηγαίνουν στο σπίτι των γονιών της κόρης,φέρνοντας
μαζί τους και τα δώρα που θα προσφέρουν στη νύφη.

Απ'τον αρραβώνα κατέ δεν λείπει το δαχτυλίδι που αποτελεί το κύ-
ριο στοιχείο.Τα υπόλοιπα δώρα είναι φλουριά,κάποιο μικρό μαχαίρι(πασα-

λίδα) που στο εξής η μνηστευμένη έχει μαζί της σαν προειδοποίηση στους χορούς των εορτών, χτένια, υποδήματα, καρφίτσα κ.λ.π. Όλα αυτά τα δώρα μεταφέρονται σε κανίστρι από νέο ο οποίος έχει και τους δυο γονείς του. Στο σπίτι της νύφης διαβάζεται η σχετική ακολουθία και αφού φορέσουν τα δαχτυλίδια, δίνεται κρασί στους καλεσμένους που συνοδεύεται με διάφορες ευχές. Ο αρραβώνας κρατάει, μέχρις ότου ενηλικιωθεί η κοπέλλα αν είναι σε μικρή ηλικία, σε διαφορετική περίπτωση μέχρι να γίνουν οι προετοιμασίες του γάμου. Η μακροχρόνια μνηστεία δεν θεωρείται καλός οίωνός.

Σχεδόν κανόνα και για τους νεώτερους Έλληνες αποτελεί η συνήθεια της προικοδότησης της νύφης από τους γονείς ή συγγενείς της. Η προίκα αποτελείται από ενός μόνον από ένα χρηματικό ποσό και ακίνητα, από άλλου δε από τα απαραίτητα για να καταρτιστεί ένα σπίτι, δηλαδή ενδύματα, κλινοστρώματα, οικιακά έπιπλα, μαγειρικά σκεύη κ.λ.π. Μόνον στη Μάνη ο πατέρας ή οι συγγενείς της νύφης, όχι μόνο καμιά άλλη προίκα έδιναν εκτός από τα ενδύματα, αλλά και από το γαμπρό έπαιρναν κάποιο χρηματικό ποσό, σφαχτά, ψωμί και κρασί. Όταν παραλάμβανε την νύφη ο γαμπρός πλήρωνε τα παραδοτικά στον παραδίνοντα και τα παλληκαριάτικα στους συγγενείς. Μόνον αν ήταν ανωτέρας γενιάς έπαιρνε ο γαμπρός προίκα, όχι μεγάλη. Πριν αποσταλεί η προίκα στο σπίτι του γαμπρού, που για άλλα μέρη γίνεται οκτώ μέρες πριν του γάμου, αλλού τρεις ή δυο ή την παραμονή του γάμου, προηγείται έκθεση στο σπίτι της νύφης, όπου τραγουδιώνται διάφορα τραγούδια. Την ημέρα που αποφασίστηκε η μεταφορά της προίκας, στέλνονται από τον γαμπρό οι προικολόγοι με δώρα στο σπίτι της νύφης, παίρνουν την προίκα την φορτώνουν σε άλογα και την φέρνουν στο σπίτι του γαμπρού, ενώ γυναίκες και παιδιά ρίχνουν ρύζι και "καλωσορίζουν τα χρυσά προικιά και τ'αργυρά σεντόνια". Το βράδυ της προικολαβής γίνεται πλούσιο τραπέζι.

Πριν την τελετή του γάμου, που η μέρα ορίζεται από κοινού από τις δύο οικογένειες, προηγούνται ορισμένες πράξεις που αποτελούν προπαρασκευή για τις απαιτήσεις της τελετής. Σπουδαιότερες από αυτές είναι το "ανάπιασμα" των προζυμιών της νύφης και του γαμπρού και τα "λούσματα"

των μελλόνυμφων. Η πρόσκληση (κάλεσμα) των συγγενών και φίλων στη τελετή του γάμου γίνεται από ορισμένα πρόσωπα, που πολλές φορές αφού ανακοινώσουν το γεγονός αφήνουν και κάτι φαγώσιμα (μήλα, πορτοκάλια, καρύδια κ.λ.π.) στο σπίτι των προσκαλεσμένων. Την Κυριακή του γάμου μέχρι τη στιγμή της στέψης γίνονται διάφορες πράξεις στο σπίτι του γαμπρού και της νύφης, όπως η μεταφορά του νερού από την νύφη από πηγή, η πρόσκληση των κουμπάρων κ.λ.π. Η σπουδαιότερη όμως τελετή που συνηθίζεται κυρίως στην Κρήτη, είναι η διακόσμηση του νυφικού θαλάμου στο σπίτι της νύφης και του νυφικού κοιτώνα και κρεβατιού στο σπίτι, του γαμπρού.

Τα διακοσμημένα δωμάτια ονομάζονται παστοί. Ο παστός κατασκευάζεται ως εξής: Μέσα σε καθαρό θάλαμο φτιάχνεται βάζο που γύρω-γύρω περιβάλλεται από κλαδιά δάφνης ή μυρσίνης. Σε μια πλευρά του τοίχου κρεμιέται μεγάλο λευκό σεντόνι που στη μέση βάζουν κλωνιά βάτου, φύλλα, άνθη και μικρές ανθοδέσμες. Στη διάρκεια τραγουδιώνονται τραγούδια, που εύχονται στο ζευγάρι ευγονία και αγάπη. Μετά την κατασκευή του παστού της νύφης οι φίλες της την περιποιούνται. Το ίδιο συμβαίνει και στο σπίτι του γαμπρού ενώ τραγουδούν:

Στρώσετε τα μεταξωτά, στρώσετε τα βελούδα
να πεσ' ο νιός ο δροσερός κι' η νύφη η κοπελούδα
στολίσετε το νυφικό και βάλετε διαμάντια
γιατί θε να πλαγιάσουνε τέσσερα μαύρα μάτια.

Όταν όλα αυτά ετοιμαστούν, ο γαμπρός με την ακολουθία του που ονομάζεται συνεπαρσιά, πηγαίνει στο σπίτι της νύφης με συνοδεία μουσικών οργάνων, ενώ στο σπίτι της νύφης τραγουδιώνονται διάφορα τραγούδια που προαναγγέλλουν τον αποχωρισμό από την οικογενειακή εστία. Αμέσως μόλις φτάσει η ακολουθία του γαμπρού γίνεται δεκτή με χαρμόσυνες εκδηλώσεις και χορούς. Όταν πλησιάζει η ώρα της τελετής και πριν ξεκινήσουν για την εκκλησία λαμβάνουν χώρα συγκινητικές σκηνές για τον αποχωρισμό και τραγουδούν τα εξής:

Σειστήτ' αόρια και βουνά, λαγκάδια με τα δάση,

κι' η μάνα το παιδάκι της κλαίει πως θα το χάσει.

Ενώ προχωράει η πομπή, αργά και με συνοδεία μουσικών οργάνων οι φίλοι

του γαμπρού, τραγουδούν χαρμόсуνα νικητήρια τραγούδια, σε αντίθεση με τα μελαγχολικά των οικείων της νύφης.

Η νύφη "χαμηλοβλεπούσα" και βραδύνουσα το βήμα της, έχει στο πρόσωπό της συνήθως λεπτό πέπλο και συνοδεύεται από τον αδελφό της ή κάποιον συγγενή της μέχρι να φτάσει στην εκκλησία, οπότε στέκεται στη μέση με τον γαμπρό, που την έχει αριστερά του, ενώ οι παράνυμφοι και οι συγγενείς στέκονται πίσω και στα πλάγια. Πριν αρχίσει το μυστήριο του γάμου, ο παπάς ρωτά τους μελλόνυμφους αν παντρεύονται με δική τους θέληση. Μετά προσφέρει στο γαμπρό και στη νύφη "ποτήριο ακράτου οίνου" που περιέχει δυο μερίδες ψωμιού, που δίνεται στο ζευγάρι, ρουφώντας τρεις φορές απ' το ποτήρι με το κρασί και τους στεφανώνει με στέφανα από τεχνητά άνθη, άλλες φορές δε από φυτά και ιδίως από κλήματα αμπέλου. Όση ώρα ψάλλεται το "Ησαΐα χόρευε" και ο γαμπρός οδηγούμενος απ' τον παπά και οδηγώντας τη νύφη περιέρχεται τρεις φορές το τραπέζι, πάνω στο οποίο βρίσκεται το Ευαγγέλιο, ρίχνονται στους νεόνυμφους κουφέτα, άνθη, ρύζι κ.λ.π. Μετά το τέλος της ακολουθίας ασπάζονται τα στέφανα πρώτα οι ιερείς και έπειτα οι συγγενείς και φίλοι που έρχονται στο γάμο και δίνουν τις κατάλληλες ευχές στους νεόνυμφους. Η πομπή μετά τα στέφανα κατευθύνεται στο σπίτι του γαμπρού ενώ ρίχνονται λουλούδια. Όταν φτάσουν στο σπίτι του γαμπρού στέκονται λίγο μπροστά στην πόρτα και κάνουν διάφορες πράξεις που έχουν σαν σκοπό να χαρίσουν στο ζευγάρι γονιμότητα, ευτυχία, ομόνοια, αρρενογονία και κάθε αγαθό. Τέτοιες συμβολικές πράξεις είναι: προσφορά στους νεόνυμφους μελιού, σησάμης και καρυδιών που τρώνε και οι δύο, χάραξη του σημείου του σταυρού με πέλεκη ή με το μέλι στο ανώφλι της πόρτας και στα πλευρά της, προσφορά στη νύφη καρπού ροϊάς που ρίχνει κάτω για να σκορπίσουν οι κόκκοι κ.λ.π. Κατά τη στιγμή που εισέρχεται το ζευγάρι στο σπίτι, χωρίς να πατήσει στο κατώφλι δίνουν στη νύφη δέρμα αρνιού και στεφάνι από λευκοσίδηρο που πατά ενώ μπαίνει στο σπίτι και τραγουδιώνται:

Στο σπίτι το πεθερικό, στη γειτονιά οπούρθες

σαν κυπαρίσσι να σταθείς, σαν πρίνος να ριζώσεις
και σαν μηλιά γλυκομηλιά ν' ανθίσεις να καρπίσεις

Υιούς εννιά ν'αξιωθείς και μια γλυκομηλίτσα.

Μετά την είσοδο των νεονύμφων ακολουθούν χοροί και τραγούδια και το βράδυ παρατίθεται τραπέζι στους προσκαλεσμένους που κρατά με τα τραγούδια ως το πρωί της Δευτέρας.

Σε μερικούς τόπους συνηθιζόταν παλιότερα, την Δευτέρα ή την Τρίτη πολύ πρωί, αν δεν υπήρχε "αμπόδεμα" και "εκοιμήθηκαν καλά ο γαμπρός και η νύφη" να κρεμούν στην πόρτα του νυφικού θαλάμου το ματωμένο πουκάμισο, που φορούσε η νύφη ενώ κοιμόταν με το σύζυγο και πυροβολούσαν από το παράθυρο σε ένδειξη χαράς γιατί αποδείχτηκε παρθένα η νύφη.

Κατά το μεσημέρι σε άλλα μέρη, συγκεντρώνονται οι προσκαλεσμένοι στο σπίτι του γαμπρού και αρχίζει η εξαγωγή της προίκας απ'τους σάκους, ενώ συγχρόνως τραγουδιώνται διάφορα τραγούδια και δίνονται κατάλληλες ευχές. Τίς επόμενες ημέρες η γιορτή δεν παύει και βρίσκονται διάφορες προφάσεις για να συνεχιστεί ο πανηγυρισμός. Την όγδοη μέρα, Κυριακή, γίνεται ο "αντίγαμος" ή "αντιχαρά", ανταλλάσσονται δηλαδή επισκέψεις μεταξύ των νεονύμφων και των συγγενών του γαμπρού και της νύφης. Η ανταλλαγή αυτή των επισκέψεων που παίρνει πανηγυρικό χαρακτήρα, ονομάζεται και επιστροφή και κυρίως αποβλέπει στην επίσκεψη στο πατρικό της νύφης και σε μερικά μέρη γίνεται το απόγευμα που έγινε η στέψη.

8). Τέλεση γάμου με το παλιό δίκαιο.

Ο θρησκευτικός γάμος των ορθόδοξων πολιτών Ελλήνων, στη χώρα μας και στο εξωτερικό γίνεται με ιερολογία, χωρίς αυτή δε, δεν υπάρχει γάμος. Η ιερολογία γίνεται από μη καθηρημένο ορθόδοξου επισκόπου ή ιερέα, αφού προηγουμένως δοθεί άδεια του αρμόδιου επισκόπου προς τον ιερέα και αν δεν υπάρχει επίσκοπος από τον τοποτηρητή. Για να εκδοθεί μια τέτοια άδεια από τον εφημέριο του τόπου της νύφης πρέπει να βεβαιωθεί ότι δεν υπάρχει κανένα εμπόδιο, αν όμως αυτή είναι ετερόδοξη η βεβαίωση γίνεται από τον εφημέριο του γαμπρού. Η άδεια δίνεται εγγράφως και αν δεν υπάρχει δεν είναι άκυρος, αλλά ο ιερέας που έκανε το γάμο χωρίς την επισκοπική άδεια τιμωρείται όχι μόνο με εκκλησιαστικές ποινές αλλά και με ποι

νή φυλάκισης απο εξ μήνες μέχρις ενα χρόνο, απο το πλημμελειοδικείο. Αυτεπάγγελτα διώκεται απο τον αρμόδιο εισαγγελέα σύμφωνα με το αρθρο 68 του καταστατικού της αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Ελλάδος. Σύμφωνα δε με το άρθρο 70 του ιδίου καταστατικού, στις διάφορες ορθόδοξες Ελληνικές κοινότητες, εφ'όσον οι εκκλησιαστικές τους αρχές εξαρτιώνται απο την Ιερή Σύνοδο της αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Ελλάδας, την άδεια για την τέλεση γάμου παρέχει ο οικείος εφημέριος και αν δεν υπάρχει αυτός παρέχεται απο τον εξουσιοδοτημένο για αυτό το θέμα εφημέριο. Ο γάμος τελείται με παρουσία του παρανύμφου, σε ορθόδοξο ναό, όχι όμως και σε μοναστήρι, στην ανάγκη δε σε ιδιωτικό σπίτι, όχι σε ενορία, σε ημέρες νηστειών "κατ'οικονομία" σε οποιαδήποτε ώρα και με την απαραίτητη σεμνότητα. Ορθόδοξοι ιερείς δεν μπορούν να ευλογούν γάμο που οι μελλόνυμφοι είναι ετερόδοξοι. Ο γάμος που τελέστηκε βεβαιώνετε με ληξιαρχική πράξη που έχει αποδεικτική μόνο σπουδαιότητα. Σε κάθε περίπτωση δε που δεν μπορεί να αποδειχθεί με την ληξιαρχική πράξη, επιτρέπεται να χρησιμοποιηθούν άλλα αποδεικτικά μέσα κυρίως μάρτυρες. Ο γάμος των Ελλήνων που δεν είναι Ορθόδοξοι γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του θρησκειούματός τους.

Β.

Με νόμο που συζητήθηκε και ψηφίστηκε πρόσφατα (περί τα μέσα Μαρτίου) στη Βουλή εισάγεται και στην Ελλάδα ο πολιτικός γάμος. Η χώρα μας ήταν η μόνη στην Ευρώπη που ως τώρα αναγνώριζε μόνο το θρησκευτικό γάμο, κατά το τυπικό της ορθόδοξης χριστιανικής εκκλησίας ή και άλλων "αναγνωρισμένων" δογμάτων ή θρησκειών. Ο νέος νόμος υιοθέτησε τελικά το "διαζευκτικό σύστημα". Σύμφωνα μ'αυτό οι μελλόνυμφοι έχουν την δυνατότητα να επιλέξουν, για τη σύσταση του γάμου τους, είτε τον πολιτικό τύπο (δήλωση προς τον δήμαρχο ή πρόεδρο κοινότητας ενώπιον δύο μαρτύρων - σ'άλλες χώρες η δήλωση γίνεται προς τον ληξίαρχο) είτε τον θρησκευτικό. Απορρίφθηκε έτσι το απλούστερο εναιονιστικό σύστημα, κατά το οποίο ο πολιτικός τύπος θα ήταν απαραίτητος για τη σύσταση κάθε γάμου, θά είχαν δε παράλληλα οι νεόνυμφοι τη δυνατότητα (δηλ. σε βάση προαιρετική

απέναντι στην πολιτεία) να τελούν και την ιερολογία, κατά το τυπικό της θρησκείας τους.

Η ελευθερία θρησκευτικής συνείδησης

Βασικός λόγος που έκανε επιτακτική την εισαγωγή του πολιτικού γάμου ήταν το γεγονός ότι η αποκλειστικότητα του θρησκευτικού τύπου ερχόταν σ' αντίθεση προς το Σύνταγμα και έθιγε την ελευθερία θρησκευτικής συνείδησης. Πράγματι το Σύνταγμα του 1975 κατοχυρώνει (όπως άλλωστε έκαναν και τα προηγούμενα συντάγματα) το απαραβίαστο της ελευθερίας αυτής. Τούτο σημαίνει ότι: α) κάθε πολίτης πρέπει να είναι ελεύθερος να ανήκει ή να μην ανήκει σε μια θρησκεία, να μεταβάλλει θρησκευτικές αντιλήψεις, να είναι άθρησκος ή άθεος κ.λ.π. Ο (άμεσος ή έμεσος) εξαναγκασμός σε τέλεση θρησκευτικού γάμου, χωρίς την ελεύθερη προς τούτο συναίνεση των μελλονύμφων (π.χ. αθέων ή απλώς αθρήσκων ή αλλοθρήσκων, που προσχώρησαν στην ορθόδοξη χριστιανική εκκλησία για να μπορέσουν να παντρευτούν) παραβιάζει την ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης, καταπατώντας έτσι και την σχετική συνταγματική επιταγή. Αν πάλι δυο πρόσωπα, που θέλουν να παντρευτούν, αποφύγουν το θρησκευτικό γάμο για λόγους συνείδησης, μείνουν έτσι ανύπαντροι και στερήσουν τη συμβίωση τους από τη σχετική προστασία της πολιτείας, η λύση θα είναι εξ ίσου αντισυνταγματική. Πρώτο γιατί θα προσκρούει γενικά στη συνταγματική επιταγή της ισότητας των πολιτών και έπειτα επειδή η πολιτεία είναι υποχρεωμένη ειδικά (επίσης κατά το Σύνταγμα άρθρ. 21) να κατοχυρώνει και προστατεύει το γάμο όλων των υπηκόων της, άρα και των αθρήσκων ή μεταξύ τους αλλοθρήσκων κ.λ.π. Για αυτούς μόνη λύση που δεν θα ήταν αντισυνταγματική, αποτελεί ο πολιτικός γάμος. Έτσι άλλωστε αποφεύγεται η διακωμώδιση της ιεροτελεστίας, που επιβάλλεται σ' ανθρώπους που δεν πιστεύουν σ' αυτήν.

Το ότι οι περιπτώσεις των (τυπικά) αθρήσκων αλλοθρήσκων κ.λ.π. είναι ίσως λίγες λόγω της θρησκευτικής ομοιογένειας της μεγάλης πλειοψηφίας του Ελληνικού λαού, δεν μειώνει την οξύτητα του προβλήματος. Τα ατομικά δικαιώματα αναγνωρίζονται σε κάθε μεμονωμένο πολίτη και τον προστατεύουν ακριβώς κατά αποφάσεων της πλειοψηφίας. Μάλιστα όταν πρόκειται για

προστασία μειοψηφιών δικαιολογείται και επιβάλλεται ακόμη μεγαλύτερος σεβασμός των ατομικών δικαιωμάτων.β)η ελευθερία θρησκευτικής συνείδησης όμως σημαίνει και κάτι ακόμη: κανείς,αρα και αυτός που ανήκει σε μια θρησκεία,και ο ορθόδοξος χριστιανός,δεν πρέπει να ασχολείται για το αν και τι πιστεύει.Η πίστη του είναι προσωπικό θέμα,για το οποίο δεν επιτρέπεται να υφίσταται απο την πολιτεία οποιοδήποτε έλεγχο.Ο εξαναγκασμός απο την πολιτεία των μελών μιας θρησκείας,επειδή ίσως μόνο τυπικά ανήκουν σ'αυτήν,να υπαχθούν σε ιεροτελεστία είναι επίσης αντισυνταγματική.Η πρόβλεψη πολιτικού γάμου μόνο για τους άθρησκους και η επιβολή της ιεροτελεστίας σ'όσους είναι (τυπικά) μέλη μιάς (αναγνωρισμένης, γνωστής κ.λ.π.)θρησκείας(σύστημα που ισχύει π.χ.στην Ισπανία) προσκρούει επίσης στην συνταγματική κατοχυρωμένη ελευθερία συνείδησης.Ηδη ο νέος νόμος αναγνωρίζοντας τον πολιτικό γάμο δίνει μια διέξοδο σ'όλους όσους έχουν προβλήματα συνείδησης να τελέσουν θρησκευτικό γάμο.Με το νόμο λοιπόν ικανοποιείται η ανάγκη που εκτέθηκε πιο πάνω και παραμερίζεται η αντισυνταγματικότητα της ρύθμισης που ίσχυε.

Μικτοί και διεθνείς γάμοι

Την εισαγωγή του πολιτικού γάμου επέβαλλαν επίσης πρακτικά κοινωνικά προβλήματα,που έχουν δημιουργηθεί λόγω της μη αναγνωρίσεως του στη χώρα μας και που μας εκθέτουν διεθνώς.Έτσι το(σχετικό με την αποκλειστικότητα του θρησκευτικού γάμου)κώλυμα τελέσεως γάμου χριστιανού με αλλόθρησκο προσκρούει στην αναγνωρισμένη σήμερα σε ολα τα πολιτισμένα κράτη ελευθερία προς γάμο ή οδηγεί σε αλλαξοπιστία αρά συνείδηση. Επίσης η τέλεση πολιτικού γάμου απο Έλληνες στην αλλοδαπή οδηγεί σε αντιφατικές καταστάσεις.Αναγνωρίζεται δηλ.ο γάμος στο εξωτερικό,ενώ θεωρείται ανυπόστατος (= ανύπαρκτος) απο την κρατούσα γνώμη στην Ελλάδα. Έτσι π.χ. Έλληνες μετανάστες που τελούν πολιτικό γάμο στο εξωτερικό (πράγμα που συμβαίνει αρκετά συχνά)όταν επιστρέφουν στην Ελλάδα θεωρούνται εδω άγαμοι και συνεπώς δεν έχουν καμιά υποχρέωση απέναντι στον ή στην σύζυγο και τα παιδιά τους απο το γάμο(αυτά θα θεωρούνται εξώγαμα, ίσως και αντιθαγενή)και θα μπορούν να συνάψουν στην Ελλάδα νεο γάμο χω-

ρίς τον κίνδυνο να θεωρηθούν δίγαμοι. Αντίθετα ο ή η σύζυγος στο εξωτερικό θα θεωρείται έγγαμος και θα πρέπει να λύσει το γάμο με διαζύγιο για να μπορέσει να ξαναπαντρευτεί. Αυτή η ανισότητα και, γενικώτερα, η απαράδεκτη κατάσταση που δημιουργείται έχουν προκαλέσει, όπως είναι γνωστό διαβήματα πρεσβευτών ξένων χωρών στην Ελληνική κυβέρνηση. Και η πιο πάνω ανάγκη με την διέξοδο του πολιτικού γάμου που καθιερώνει ο νέος νόμος ικανοποιείται.

Ο γάμος σαν έννομη σχέση

Σοβαρώτατος λόγος που επίσης επέβαλλε την καθιέρωση του πολιτικού γάμου, είναι και αυτός που απορρέει από τη φύση του γάμου. Ο γάμος είναι για όλους μια έννομη σχέση, που στηρίζεται στη συμφωνία των μερών και παράγει έννομα αποτελέσματα (δικαιώματα και υποχρεώσεις, διατροφής ανάμεσα στους συζύγους, συνέπειες προσωπικής φύσης, δικαιώματα κληρονομικά και συντάξεως, γνησιότητα των παιδιών που με την σειρά της έχει έννομες, προσωπικής και περιουσιακής φύσεως, συνέπειες ανάμεσα σ' αυτά και τους γονείς τους κ.λ.π.).

Τον χαρακτήρα αυτό του γάμου σαν έννομης σχέσης δεν αίρει η τυχόν πρόσδοση στο γάμο και μυστηριακού ή γενικώτερα θρησκευτικού χαρακτήρα. Η ιερολογία δηλ. του γάμου και η οποιαδήποτε σύνδεσή του με θρησκευτικές συνέπειες δεν τον εμποδίζει να είναι και έννομη σχέση. Απλούστατα ο γάμος θα έχει δυο ιδιότητες, θα είναι πράξη νομική (δικαιοπραξία που δημιουργεί έννομη σχέση) και πράξη θρησκευτική. Η ιδιότητα μάλιστα του γάμου σαν έννομης σχέσης υπάρχει αναγκαία για όλους αφού γάμος ακριβώς σημαίνει αναγνώριση μιας συμβίωσης από την πολιτεία (δηλ. δημιουργία εννόμων αποτελεσμάτων, ενώ η δεύτερη, η θρησκευτική του φύση δεν είναι αναγκαίο χαρακτηριστικό του λόγω της ελευθερίας της θρησκευτικής συνείδησης).

Αλλά και αν πάρει κανείς σαν βάση τη συνήθη περίπτωση, δηλ. του Έλληνα Ορθόδοξου χριστιανού, για τον οποίο ο γάμος είναι τόσο έννομη σχέση (αναγκαία) όσο και μυστήριο (αυτό, γιατί το πιστεύει), θα πρέπει να κάνουμε την ακόλουθη διάκριση - διευκρίνιση που πολλές φορές παραβλέπεται. Η πολιτεία και οι νόμοι της όπως ο ΑΚ και ο νέος νόμος για την εισαγω-

γή του πολιτικού γάμου δεν ρυθμίζουν τον γάμο σαν μυστήριο, αλλά μόνο σαν έννομη σχέση. Τον τυχόν μεταφυσικό και πνευματικό του χαρακτήρα, τη μυστηριακή του φύση δεν μπορούν να θίξουν γι' αυτά και τις σχετικές συνέπειες τους δεν έχουν καμμιιά αρμοδιότητα. Είναι η πλευρά του γάμου που ανήκει στην περιοχή της εκκλησίας. Αυτή είναι αποκλειστική αρμόδια να θέτει κανόνες για το αν και πότε και πως θα ιερολογείται ένας γάμος, ποιές οι τυχόν (θρησκευτικές) συνέπειες της ιερολογίας, ή μη ιερολογίας κ.λ.π. Το ίδιο όμως είναι ανεπίτρεπτη η ανάμιξη της εκκλησίας σε "κοσμικά" (μη εκκλησιαστικά) καθήκοντα δηλ. στο γάμο σαν έννομη σχέση. Η πλευρά αυτή του γάμου ανήκει στη πολιτεία. Η εκκλησία καταλαμβάνει το γάμο κατά τη θρησκευτική του (μυστηριακή) φύση και η πολιτεία κατά την έννομη φύση.

Έτσι η πολιτεία που καθορίζει τις έννομες συνέπειες του γάμου (διατροφή, διαζύγιο, κληρονομικά κ.λ.π.) πρέπει φυσικά να καθορίζει και το πότε και πως επέρχονται αυτές οι συνέπειες (προϋποθέσεις γάμου, τρόπος τέλεσης). Δηλ. πρέπει να ελέγχει την συνδρομή των προϋποθέσεων μέσω των οργάνων της (των δικών της) που θα είναι αρμόδια για την έκδοση άδειας και την τέλεση του γάμου.

Αυτό σημαίνει ότι ο πολιτικός τύπος (κρίσιμος μόνο για το γάμο ως έννομη σχέση) πρέπει να είναι κοινός για όλους τους πολίτες. Τούτο φυσικά δεν θα αποκλείει την παράλληλη δυνατότητα και ιερολογίας για τους πιστούς. Μόνο που αυτή δεν θα είναι κρίσιμη για την επέλευση των έννομων συνεπειών, αλλά θα ναφέρεται μόνο στη θρησκευτική ιδιότητα του γάμου δηλ. θα ικανοποιεί την θρησκευτική συνείδηση των συζύγων και θα έχει το πολύ συνέπειες στις εσωτερικές σχέσεις αυτών με την εκκλησία. Ο πολιτικός τύπος θα τηρείται για την (απαραίτητη) τακτοποίηση των σχέσεών μας με την πολιτεία, ο θρησκευτικός για την (προαιρετική) τακτοποίηση των σχέσεών μας με την εκκλησία.

Η τελευταία έχει ευρύ έργο να επιτελέσει ασχολούμενη με το γάμο σαν μυστήριο. Ανάμιξή της και στον γάμο σαν έννομη σχέση, διεκπεραίωση ληξιαρχικών και παρόμοιων καθηκόντων δεν ανήκει στην πνευματική της

αποστολή, σημαίνει δε διατήρηση των μεσαιωνικών θεοκρατικών αντιλήψεων, που σήμερα (μετά τόσους θρησκευτικούς πολέμους στην παλαιότερη εποχή και, λαϊκές επαναστάσεις στη νεώτερη) έχουν πια ξεπεραστεί και είναι ασυμβίβαστες με την λαϊκή καταγωγή της πολιτικής εξουσίας και τη δημοκρατική αρχή.

Οι πρακτικές συνέπειες του διαζευκτικού συστήματος

α) Ανεξέλεγκτη άσκηση πολιτειακών αρμοδιοτήτων απο την εκκλησία.

Με την εκχώρηση πολιτειακών αρμοδιοτήτων στην εκκλησία, η πολιτεία στερείται της δυνατότητας αφ' ενός να εξετάζει η ίδια και με δικιά της όργανα που υπόκεινται στον άμεσο έλεγχο της, αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του γάμου π.χ. η νόμιμη ηλικία, η ελεύθερη και ανηπηρέαστη θέληση των μελλονύμφων, η ανυπαρξία κωλυμάτων και αφ' ετέρου να θέτει η ίδια σε ισχύ (με δική της πράξη δηλ. δικού της οργάνου) τα αποτελέσματα που κατά τον νόμο έχει ο γάμος.

Έτσι η εκκλησία με δική της πράξη ανεξέλεγκτα απο την πολιτεία, θα παρέχει σε πολίτες δικαιώματα και υποχρεώσεις όχι απέναντί της, αλλά απέναντι στην πολιτεία. Γιατί με την ιερολογία και μόνο οι μελλονύμφοι αποκτούν τα περιουσιακής και προσωπικής φύσης δικαιώματα του γάμου, δικαιώματα που δεν κατοχυρώνει η εκκλησία, αλλά η πολιτεία.

Τούτο θίγει σε τελευταία ανάλυση και την δημοκρατική αρχή, γιατί τα όργανα της εκκλησίας που αναλαμβάνουν να διεκπεραιώσουν τέτοια "κοσμικά καθήκοντα" δεν εκλέγονται απο την πολιτεία, ούτε υπάγονται όπως τα κρατικά όργανα, σ' αυτήν και επομένως δεν στηρίζονται στη βούληση της δημοκρατικά οργανωμένης πολιτείας.

Βέβαια ο νέος νόμος προβλέπει (νέο άρθρο 1368, άδεια του δημάρχου ή του προέδρου της κοινότητας για την τέλεση και του θρησκευτικού γάμου, άδεια που θα δίνεται μετά απο έρευνα για το αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του γάμου. Εντούτοις η παράλειψη αυτής της διατυπώσεως δεν έχει καμμιά απολύτως συνέπεια ως προς το κύρος του γάμου (1372)). Έτσι ο γάμος που ιερολογήθηκε απο ιερέα χωρίς άδεια δημάρχου ή προέδρου κοινότητας (αλλά π.χ. με άδεια επισκόπου ή και χωρίς καμμιά άδεια) είναι

έγκυρος και παράγει τ'αποτελέσματά του. Αν βέβαια εκτός απο τη διατύπωση αυτή έλειπε και μια απο τις ουσιαστικές προϋποθέσεις του γάμου, που προβλέπει ο νόμος, θα μπορεί να ακυρωθεί ο γάμος (και ο θρησκευτικός) με δικαστική απόφαση. Αλλά ως την έκδοση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης, που ακυρώνει το γάμο (διαδικασία που διαρκεί μερικά χρόνια) παράγονται τα αποτελέσματά του. Μετά την ακύρωση πολλά απ'αυτά, κατά το νόμο διατηρούνται. Είναι ακόμη πιθανό να μην αναληφθεί ποτέ πρωτοβουλία ακυρώσεως του γάμου, οπότε αυτός μένει πια ισχυρός. Έτσι και αλλιώς παραμένει η δυνατότητα στην εκκλησία να προκαλεί μόνη της τις συνέπειες, που η πολιτεία καθορίζει με το γάμο. Εδώ ίσως χρειάζεται να γίνει η ακόλουθη διευκρίνιση: Το πρόβλημα αν ο νομοθέτης πρέπει να προβλέπει για το θρησκευτικό γάμο, οτι τις προϋποθέσεις του καθορίζει ή οχι η οικεία θρησκεία είναι τελικά ψευδοπρόβλημα: Γιατί ο νομοθέτης δεν επιβάλλει στην εκκλησία να τελεί υποχρεωτικά, έστω και κατά παράβαση των κανόνων της το θρησκευτικό γάμο. Δεν επιβάλλει στον ιερέα, όταν αυτός εφαρμόζει τους νόμους της πολιτείας, να αδιαφορεί για τους τυχόν αυστηρότερους ή επιεικέστερους κανόνες της εκκλησίας.

Η εκκλησία λοιπόν μπορεί βάσει δικών της εσωτερικών κανόνων, στους οποίους δεν επιτρέπεται να αναμιγνύεται η πολιτεία, να αρνηθεί την ιερολογία ενος γάμου, για λόγους που στην ουσία έτσι ανάγονται οι προϋποθέσεις της ιερολογίας και επομένως του θρησκευτικού γάμου. Και μόνη δηλ. η αναγνώριση του θρησκευτικού γάμου, σημαίνει φφ'όσον η πολιτεία δεν επιτάσσει την οικεία εκκλησία να τελέσει την ιερολογία, οτι η εκκλησία θα έχει την δυνατότητα να αποφασίζει αν θα τελέσει ή όχι ενα γάμο, δηλ. να θέτει προϋποθέσεις αυτού. Η τυχόν βέβαια, αυστηροποίηση των προϋποθέσεων απο την εκκλησία τελικά δεν βλάπτει αφου ο πολίτης κατά το νέο νόμο έχει τη δυνατότητα, αν η εκκλησία αρνείται την ιερολογία του γάμου, να καταφύγει στον πολιτικό γάμο.

Αντίθετα όταν η εκκλησία γίνεται επιεικέστερη ανακύπτει πλήρως η ευρύτητα της εξουσίας που εκχωρείται με τον θρησκευτικό γάμο. Είναι π.χ. γνωστό οτι η ορθόδοξη εκκλησία μπορεί στη συγκεκριμένη περίπτωση "κατ'

οικονομία" να παραβλέπει την ύπαρξη κωλύματος ή την έλλειψη άλλης προϋπόθεσης και να ιερολογεί γάμο άκυρο κατά τους κανόνες της πολιτείας προκαλώντας έννομες συνέπειες παρά την αντίθετη βούληση της πολιτείας.

Β) Ανεξέλεγκτη άσκηση πολιτειακών αρμοδιοτήτων απο ιδιώτες

Η εκχώρηση κοσμικής εξουσίας στην εκκλησία, την οποία συνεπάγεται το διαζευκτικό σύστημα συνοδεύεται μοιραία και απο ενα δίλημμα, με το οποίο βρίσκεται πια αναπότρεπτα αντιμέτωπος ο νομοθέτης: Είτε να καταλήξει σε αντισυνταγματική λύση είτε να ιδιωτικοποιήσει σε βαθμό επικίνδυνο τον έλεγχο συνδρομής των προϋποθέσεων και την τέλεση του γάμου. Συγκεκριμένα: Αν προβλέπει το θρησκευτικό τύπο του γάμου μόνο για ορισμένη ή ορισμένες θρησκείες (π.χ για την ορθόδοξη χριστιανική) θα προσκρούει στη συνταγματική διάταξη για την ισότητα των Ελλήνων πολιτών μπροστά στο νόμο. Ο νομοθέτης δεν έχει το δικαίωμα να κάνει διαχωρισμό των Ελλήνων πολιτών ανάλογα με τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις, είναι γνωστός ο δικαιολογημένος θόρυβος που προκλήθηκε (π.χ αντίδραση της καθολικής εκκλησίας της Ελλάδας) απο τον αντισυνταγματικό αυτόν διαχωρισμό της πρώτης διατύπωσης του νομοσχεδίου. Η σαφής αντισυνταγματικότητα δεν αίρεται απο το οτι το σύνταγμα χαρακτηρίζει την ορθόδοξη χριστιανική εκκλησία ως " επικρατούσα ". Γιατί κάθε πολίτης έχει το δικαίωμα να ανήκει ή να μην ανήκει στην επικρατούσα θρησκεία, σύμφωνα με την επίσης συνταγματικά κατοχυρωμένη, ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης.

Για να αποφευχθεί η αντισυνταγματικότητα θα πρέπει να προβλεφθεί η ισχύς του θρησκευτικού τύπου για ολα τα δόγματα και τις θρησκείες, εφ' όσον η διδασκαλία τους είναι ή μπορεί να γίνει γνωστή, η λατρεία τους είναι ανοιχτή και όχι απόκρυφη και δεν προσκρούει στη δημόσια τάξη.

Απαίτηση οποιασδήποτε "αναγνώρισεως" της θρησκείας π.χ απο μια αρχή, δεν θα ήταν συνταγματική, γιατί θα προσέκρουε ακριβώς στην ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης. Πράγματι η τελική διατύπωση του νόμου επεξέτεινε το θρησκευτικό τύπο σε όλες τις γνωστές (με την πιο πάνω έννοια) θρησκείες. Τούτο περιλαμβάνει βέβαια τις σημερινές αλλά και τις μελλοντικές γνωστές θρησκείες. Η ίδρυση θρησκείας απο οποιονδήποτε ιδιώτη ανεξάρτητα απο αριθμό οπαδών, αποτελεί εκδήλωση της ελευθερίας της θρησκευτικής

συνείδησης και επομένως κατοχυρώνεται συνταγματικά.

Στις ΗΠΑ είναι γνωστό ότι υπάρχει πληθώρα θρησκειών, πολλές μάλιστα απ' αυτές έχουν τάση διεθνούς επεκτάσεως και όλες αποτελούν νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου.

Συνέπεια λοιπόν της λύσης που τελικά, κατά συνταγματική επιταγή, ακολούθησε ο νόμος είναι η εκχώρηση των πολιτειακών αρμοδιοτήτων για το γάμο δεν γίνεται μόνο στην ορθόδοξη εκκλησία και άλλες εκκλησίες με ιστορία και κύρος, αλλά σε κάθε δυνατή θρησκεία, που μπορεί να αποτελεί ιδιωτική υπόθεση λίγων ατόμων. Το κράτος αφήνει τον έλεγχο για το αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του γάμου καθώς και τον τρόπο τέλεσης του γάμου σε οποιονδήποτε ιδιώτη που έχει "χρισθεί" λειτουργός μιάς θρησκείας και αυτόματα γίνεται και ληξιάρχος που μπορεί να "ευλογεί" γάμους.

Ο γάμος που χαρακτηρίζεται σαν η σπουδαιότερη δικαιοπραξία στη ζωή του ανθρώπου αφήνεται έτσι στα χέρια ιδιωτών, που μπορούν μακριά από οποιονδήποτε έλεγχο της πολιτείας, να προκαλούν τις έννομες συνέπειές του.

Έτσι οι κίνδυνοι να τελούνται άκυροι γάμοι πολλαπλασιάζονται. Ο νομοθέτης ανάγοντας το θρησκευτικό τύπο σε συστατικό τύπο του γάμου ως έννομης σχέσης, περιέρχεται αναπότρεπτα, στο αδιέξοδο είτε να επιλέξει αντισυνταγματική λύση (να επιφυλάξει δηλ. το θρησκευτικό τύπο μόνο στην ορθόδοξη εκκλησία ή έστω και σε ορισμένες άλλες αναγνωρισμένου κύρους εκκλησίες) είτε να δώσει τη δυνατότητα ελέγχου της τέλεσης του γάμου σε ιδιώτες. Μόνη έξοδος από το αδιέξοδο είναι να κρατήσει η πολιτεία την τέλεση του γάμου υπό τον άμεσο έλεγχό της δηλ. να καθιερώσει τον πολιτικό γάμο ως κοινό και ενιαίο για όλους τους πολίτες.

γ) Μωσαϊκό κανόνων που διέπουν το γάμο

Πρόσθετη ανωμαλία του συστήματος που υιοθέτησε ο νέος νόμος είναι η πληθώρα των κανόνων και τύπων τέλεσης του γάμου. Όσα δόγματα και θρησκευόμενα, δέκα ή είκοσι κ.λ.π. είναι γνωστά στη χώρα μας, τόσα δίκαια γάμου θα ισχύουν που κατά τις δικιές τους προϋποθέσεις και "ευκολίες" θα μπορούν να προκαλούν τις συνέπειες, τις οποίες προσδίδει στο γάμο η Ελλτ

νική πολιτεία, ερήμην όμως αυτής. Οτι έτσι δημιουργείται αβεβαιότητα και ανασφάλεια δικαίου, δυσχεραίνεται η απόδειξη αν τελέστηκε γάμος και συγχρόνως θυσιάζεται η ενότητα του δικαίου τελέσεως του γάμου είναι προφανές.

δ) Θρησκευτικός γάμος και λύση αυτού

Πρέπει ακόμη να σημειωθεί, οτι η αναγνώριση στην εκκλησία εξουσίας για την τέλεση του γάμου ως έννομης σχέσης εγκυμονεί κινδύνους και παρέρα εκχωρήσεως σ' αυτή κρατικών αρμοδιοτήτων, για λόγους συνέπειας. Έτσι οι προϋποθέσεις και ο τρόπος τέλεσης του γάμου έχουν φυσικά, στενή εσωτερική σχέση με τους λόγους και τον τρόπο λύσης του. Είναι λογικό να υπάρχει αμιβαίος επηρεασμός. Όταν η εκκλησία ελέγχει το θρησκευτικό γάμο στην τέλεση του, με την έγκριση του νομοθέτη θα μπορούσε εύλογα να αξιώσει να μείνει "δικός της" ο γάμος αυτός και ως προς τη λύση του ή τουλάχιστον να επηρεάζει, να έχει κάποιο λόγο γι' αυτήν. Πως θα της το αρνηθεί αυτό ο νομοθέτης χωρίς να θεωρηθεί ασυνεπής.

ε) Διχασμός του Ελληνικού λαού και ανταγωνισμός της εκκλησίας με την πολιτεία

Μια άλλη (τελευταία, αλλά ίσως η πιο επικίνδυνη) συνέπεια του διαζευκτικού συστήματος είναι οτι δημιουργεί διχασμό του Ελληνικού λαού. Χωρίζει τους πολίτες σ' εκείνους που θα επιλέξουν το θρησκευτικό γάμο. Ο πολίτης που θέλει να παντρευτεί, θα πρέπει να διαλέξει ανάμεσα στο δήμαρχο και τον ιερέα. Θα πρέπει να δώσει την προτίμησή του ή στην πολιτεία ή στην εκκλησία. Αποτέλεσμα είναι να δημιουργούνται διλήμματα σε πολλούς Έλληνες αλλά και μια κατάσταση ανταγωνισμού ανάμεσα στην Πολιτεία και στην Εκκλησία. Θέματα γοήτρου, ανάγκη "προσέλκυσης" πολιτών στον ένα ή στον άλλο τύπο γάμου είναι αιτίες κακών στις σχέσεις πολιτείας και εκκλησίας. Αντιζηλίες, μεθοδεύσεις, τεταμένες καταστάσεις δύσκολα θα αποφεύγονται. Αντίθετα η υποχρεωτικότητα του πολιτικού γάμου, με παράλληλη δυνατότητα, για όσους θέλουν, και του θρησκευτικού, εξαφανίζει την αντιζηλία στο πεδίο αυτό, εκδιώκει τις αιτίες προστριβών, συμφιλιώνει εκκλησία και πολιτεία. Είναι το "ειρηνικό σύστημα" σε αντίθεση με το "πο

λεμοχαρές" διαζευκτικό. Προσπάθεια γεφυρώσεως του διχασμού καταβάλλει ο νομοθέτης με την πρόβλεψη(άρθρ.1367 παρ.3)οτι η "τέλεση πολιτικού γάμου δεν εμποδίζει την ιερολογία του ιδίου γάμου"(κάτι όμως που δεν προβλέπεται και αντίστροφα).Αλλά ο γάμος συνιστάται ήδη με τον χρονικό πρώτο τύπο(πολιτικό ή θρησκευτικό).

Η ιερολογία του συνεστημένου ήδη με τον πολιτικό τύπο γάμου δεν αποτελεί πια συστατικό τύπο,όπως η ιερολογία που προηγείται,αλλά ένα απλό μυστήριο με θρησκευτικές και όχι έννομες συνέπειες.Οι τελευταίες έχουν ήδη επέλθει με τον πολιτικό τύπο που προηγήθηκε.

Ο ανταγωνισμός όμως θα γίνεται για το ποιός θα σ υ σ τ ή σ ε ι το γάμο.Το δίλημμα επιλογής συστατικού τύπου παραμένει.

Πέρα απ'αυτό ο φανατισμός που ευδοκιμεί σε κλίμα αντιζηλίας,μπορεί να οδηγήσει σε αρνήσεις ιερολογιών,αν έχει προηγηθεί η σύσταση του γάμου με πολιτικό τύπο(άρνηση-κύρωση γι'αυτόν που προτίμησε τον πολιτικό συστατικό τύπο ή άρνηση για την προσέλκυση πιστών στο θρησκευτικό συστατικό τύπο).

Στις αρνήσεις αυτές ασφαλώς δεν θα έφθανε η εκκλησία,αν η ιερολογία σε καμμιά περίπτωση δεν μπορούσε να είναι ουσιαστικός τύπος του γάμου(σαν έννομης σχέσης) αν δηλ.ο πολιτικός(συστατικός) τύπος ήταν υποχρεωτικός.Γιατί τότε η εκκλησία μόνο ιερολογίες αποκλειστικά θρησκευτικής σημασίας θα μπορούσε να τελεί και δεν θα τη συνέφερε βέβαια να χάσει τελείως την δυνατότητα αυτή.

3).Οι δῆθεν σκοπιμότητες υπερ του διαζευκτικού συστήματος.

α). Η ελευθερία απόκρουσης του πολιτικού γάμου.

Πολλές φορές λέγεται οτι το διαζευκτικό σύστημαείναι πιο φιλελεύθερο,επειδή ο πολίτης μπορεί να επιλέγει τον τύπο(πολιτικό ή θρησκευτικό) της προτίμησής του και επειδή δεν επιβάλλεται αναγκαστικά στον θρησκευομενο Έλληνα,που προτιμά την ιερολογία,ο πολιτικός γάμος.Αλλά η άποψη αυτή παραγνωρίζει μια ουσιώδη διαφορά.Η ελευθερία τέλεσης ή μη τέλεσης θρησκευτικού γάμου είναι απόρροια της ελευθερίας θρησκευτικής συνείδησης(που κατοχυρώνεται στο σύνταγμα) της ελευθερίας μας να ανήκου-

με ή να μην ανήκουμε σε μια θρησκεία, να ασκούμε ή όχι τα θρησκευτικά καθήκοντα κ.λ.π. Εξαναγκασμός στο πεδίο αυτό θα ήταν αντισυνταγματικός.

Αντίθετα το σύνταγμα δεν αναγνωρίζει ελευθερία να ανήκουμε ή να μην ανήκουμε, στην πολιτεία να θέτουμε τον εαυτό μας έξω από το οργανωμένο με νόμους κράτος. Τις επιταγές των νόμων δεν μπορούμε να αγνοήσουμε. Σ' αντίθεση με την προαιρετικότητα της συμμετοχής μας στην εκκλησία, η ιδιότητά μας ως πολιτών είναι υποχρεωτική. Ο γάμος ως έννομη σχέση παράγει έννομες συνέπειες, δικαιώματα και υποχρεώσεις που μόνο η πολιτεία μπορεί να κατοχυρώσει και να επιβάλλει. Οποιος θέλει να επικαλεσθεί τα δικαιώματά του αυτά και να ζητήσει από την πολιτεία την αναγνώριση του γάμου του, θα ήταν αντιφατικό να την αγνοεί κατά την τέλεσή του, δηλ. να αρνείται τον πολιτικό τύπο. Μόνη δικαιολογημένη ελευθερία εδώ θα ήταν να παραιτηθεί από την προστασία της πολιτείας για το γάμο του δηλ. να παραιτηθεί από τις έννομες συνέπειές του, οπότε δεν έχει ανάγκη του πολιτικού τύπου. Υποχρεωτικός δηλ. γίνεται ο πολιτικός γάμος, μόνο από την στιγμή που κάποιος θέλει την αναγνώρισή του από την πολιτεία. Και επειδή κατά κανόνα ολοι τη θέλουν είναι για όλους μ' αυτήν και μόνο την έννοια, υποχρεωτικός ο πολιτικός γάμος. Μια αντίστοιχη άλλωστε υποχρεωτικότητα μπορεί να έχει και ο θρησκευτικός γάμος, βέβαια εδώ όχι για όλους τους πολίτες, αλλά μόνο για όσους εκούσια ανήκουν σε μια θρησκεία.

Αυτός δηλ. που θέλει την αναγνώριση του γάμου του από την θρησκεία στην οποία ανήκει θα πρέπει (υποχρεωτικά) να τηρήσει τον τύπο, αν τυχόν αυτή τον απαιτεί. Τον πολιτικό τύπο έχει δικαίωμα να καταστήσει η πολιτεία υποχρεωτικό, για να νομιμοποιήσει κανείς τον γάμο του ως έννομη σχέση. Και ο νόμος για τον πολιτικό γάμο είναι πράξη της πολιτείας. Ο θρησκευτικός μπορεί να γίνει υποχρεωτικός από την εκκλησία, για τους πιστούς της με δική της πράξη, όχι με νόμο.

β) Η δήθεν μείωση της εκκλησίας.

Υποστηρίζεται ακόμη ότι η γενίκευση του πολιτικού γάμου κατά το ενιαίο σύστημα θα αποτελούσε μείωση για την ορθόδοξη εκκλησία. Και εδώ όμως υπάρχει παρεξήγηση. Μείωση θα είχαμε, αν απαγορεύαμε το θρησκευτικό

γάμο. Ίσως πράγματι απο άγνοια και κακή ενημέρωση του λαού πολύς κόσμος συνδυάζει τη γενική εισαγωγή του πολιτικού γάμου με κατάργηση του θρησκευτικού. Η αλήθεια όμως είναι, οτι ο θρησκευτικός γάμος διατηρείται και με το ενιαίο σύστημα. Οποιος επιθυμεί (και ίσως είναι η μεγάλη πλειοψηφία του λαού) δεν εμποδίζεται, εκτός απο τον πολιτικό, που θα νομιμοποιήσει το γάμο του απέναντι στην πολιτεία, να τελέσει και θρησκευτικό που αφορά τις σχέσεις του με την εκκλησία. Αν θέλει, μπορεί να μην αισθάνεται ολοκληρωμένο το γάμο του χωρίς την ιερολογία. Η προαιρετικότητα (απο την πλευρά του νόμου) του θρησκευτικού γάμου ανταποκρίνεται, οπως λέχθηκε, στη φύση της θρησκείας, που είναι -πρέπει να είναι- αντίθετη προς οποιαδήποτε καταναγκασμό ή εκβιασμό της θρησκευτικής συνείδησης. Αν τώρα η εκκλησία θέλει να επιβάλλει την ιερολογία του γάμου στα μέλη της αυτό πάντως δεν θα είναι νόμος, θα είναι κανόνας της εκκλησίας, που η παράβασή του μπορεί να έχει το πολύ εκκλησιαστικές συνέπειες, (π.χ. άρνηση μεταλήψεως κ.λ.π.ως και αφορισμό). Τις υποχρεώσεις των πιστών προς την εκκλησία δεν θίγει - δεν μπορεί να θίξει - ο νόμος της πολιτείας. Γι' αυτό σε κανόνα απο τα νεώτερα κράτη, που αναγνώρισαν τον πολιτικό γάμο, η εισαγωγή του δεν θεωρήθηκε μείωση του κύρους της εκκλησίας. Πρέπει πάντως να λεχθεί, οτι η αναγκαστική επιβολή απο την εκκλησία της ιερολογίας του γάμου (έστω και έμμεση π.χ. με πρόβλεψη κυρώσεων κατά των απείθαρχων) δεν θα προστάτευε, αλλά θα μείωνε το κύρος της. Το να αφήνεται στην ελεύθερη επιλογή του πιστού, αν θα υπαχθεί στην ιερολογία, το να αφήνεται δηλ. στη συνείδησή του να εκδηλώσει την προσήλωσή του στο μυστηριακό χαρακτήρα που η θρησκεία προσδίδει στο γάμο, είναι αντίθετα ένδειξη σεβασμού προς το θρησκευτικό συναίσθημα, εξύψωση της εκκλησίας. Ο πολίτης θα τελεί το θρησκευτικό, γάμο, γιατί το επιθυμεί ελεύθερα και όχι γιατί του τον επιβάλλουν. Κανένας δεν τον εμποδίζει σ' αυτό.

Η ορθόδοξη χριστιανική εκκλησία δείχνει άλλωστε αρκετή ανοχή στα μέλη της, που δεν ακολουθούν το γι' αυτήν υποδειγματικό τρόπο ζωής. Έτσι δεν επιβάλλει κυρώσεις, σ' αυτούς που π.χ. συζούν ελεύθερα (παλλακεία κ.λ.π. Πως λοιπόν θα έλθει αύριο να τιμωρήσει τους παντρεμένους με πολιτικό

γάμο, επειδή παρέλειψαν το θρησκευτικό.

Η εκκλησία πρέπει να γνωρίζει και γνωρίζει, ότι στην κύρια περιοχή της αρμοδιότητάς της ανήκει η τελείως προσωπική εσωτερική σχέση του ανθρώπου με τα μεταφυσικά προβλήματα, ο συνειδησιακό κόσμος του προσώπου όπου ακριβώς εμφανίζεται περισσότερο το πρόβλημα και η ανάγκη της ελευθερίας. Γι' αυτό ακριβώς τυχόν εξουσιαστική συμπεριφορά της εκκλησίας, με προσπάθεια "βιασμού" της συνείδησης των πιστών της απλούστατα θα τους απομάκρυνε περισσότερο ή θα τους απομάκρυνε τελείως απ' αυτήν.

Σκοπός της εκκλησίας είναι να πείθει, όχι να εξαναγκάζει. Τούτο, γνωρίζοντας δεν επιβάλλει κυρώσεις η εκκλησία ούτε στα μέλη της, που δεν εκπληρώνουν επιμελώς τα θρησκευτικά τους καθήκοντα όπως ο εκκλησιασμός η νηστεία κ.λ.π.

γ) Οι παραδόσεις του λαού.

Παρόμοιο είναι το επιχείρημα, ότι η εισαγωγή του ενιαίου συστήματος θα ήταν αντίθετη με τις παραδόσεις του λαού μας και την ελληνική πραγματικότητα (DE FACTO επίδραση της ορθόδοξης εκκλησίας στα θέματα αυτά κ.λ.π.).

Αλλά και πάλι υπάρχει παρεξήγηση. Οι παραδόσεις και η ελληνική πραγματικότητα δεν θα ανατρέπονταν με ένα τέτοιο σύστημα. Αυτό θα γινόταν μόνο, αν επρόκειτο να απαγορευθεί η ιερολογία του γάμου. Κανένας όμως δεν μίλησε ποτέ για μια τέτοια απαγόρευση. Πρόκειται απλώς για το ότι δεν θα πρέπει κανείς να εξαναγκάζεται (ούτε έμεσσα) στην ιερολογία. Οι γνήσιες λαϊκές μας παραδόσεις για το γάμο στηρίζονται στη συνείδηση του λαού και όχι στην επιβολή του νόμου. Στο μέτρο που υπάρχουν αυτές οι παραδόσεις (κυρίως στην ύπαιθρο) είναι πλάνη να νομίζουμε ότι, αν ο νόμος παύσει να επιβάλλει τον θρησκευτικό γάμο, θα παύσουν και οι άνθρωποι-οι πιστοί σ' αυτές τις παραδόσεις- να τον τελούν, μαζί ίσως με τις γιορτές και τα πανηγύρια που συνδέονται πολλές φορές μ' αυτόν. Τίποτε απ' αυτά δεν θα καταργούσε ο νόμος. Απλώς θα επέβαλλε μια -μπορεί να πει κανείς - πρόσθετη διατύπωση, μια διαδικασία στο δήμαρχο ή στον ληξιάρχο (τον πολιτικό γάμο), που ενώ δεν μεταβάλλει τίποτε στις σχέσεις μας με την εκκλη-

σία, μας νομιμοποιεί απέναντι στην πολιτεία, απο την οποία θα ζητήσουμε αύριο αναγνώριση του γάμου και των δικαιωμάτων μας απ' αυτόν.

Η σωστή όμως ενημέρωση του πληθυσμού για το πραγματικό νόημα του ενιαίου συστήματος λείπει παντελώς. Και έτσι αφήνεται ελεύθερο το πεδίο για καλλιέργεια και εκμετάλλευση των απο άγνοια προκαλουμένων διαστρεβλωμένων εντυπώσεων, σε μικρή πάντως μερίδα του πληθυσμού, οτι δήθεν καταργούνται έθιμα και παραδόσεις μας κ.λ.π.

4. Επίλογος.

Ο νέος νόμος για την εισαγωγή του πολιτικού γάμου κάνει πράγματι ένα σοβαρό βήμα προς τα μπροστά, αφού για πρώτη φορά επιτέλους, εισάγεται και στην Ελλάδα ο τύπος αυτός τελέσεως του γάμου και λύνονται έτσι προβλήματα συνταγματικής και πρακτικής φύσης (παραπάνω 1 και 2).

Ο νόμος όμως έχει (πέρα απο επιμέρους σημεία) έχει μια θεμελιώδη αδυναμία: Παρά την σαφή υπεροχή σύμφωνα με τα παραπάνω (3-3) του ενιαίου συστήματος (που γενικεύει τον πολιτικό γάμο για όλους, με παράλληλη δυνατότητα του θρησκευτικού) δίστασε να το καθιερώσει και εισήγαγε μόνο εν μέρει τον πολιτικό γάμο, κατά το διαζευκτικό σύστημα. Το να διστάζουμε να αναγνωρίσουμε αυτό που τα περισσότερα νεώτερα πολιτισμένα κράτη αναγνώρισαν ήδη σαν αυτονόητη συνέχεια των σύγχρονων αντιλήψεων για το γάμο ως έννομη σχέση και να θεωρούμε εξαιρετικά ριζοσπαστικό αυτό που στη Γαλλία καθιερώθηκε ήδη το 1804 και σε πολλές άλλες χώρες ήδη απο το περασμένο αιώνα και να επικαλούμαστε γι' αυτό οτι δήθεν η σημερινή Ελληνική κοινωνία δεν είναι ώριμη για μια τέτοια λύση, σημαίνει τουλάχιστον υποτίμηση της νοημοσύνης του λαού μας. Το οτι υπάρχουν και χώρες, που μένουν ακόμη στο διαζευκτικό σύστημα (κυρίως αγγλοσάξωνες) δεν πρέπει να επηρεάζει. Για να πάρουμε μια αναμφισβήτητη προοδευτική θέση, δεν χρειάζεται να περιμένουμε να προχωρήσουν πρώτα όλα τα άλλα κράτη και ύστερα εμείς ως ουραγοί να ακολουθήσομε.

Συνέπεια του δισταγμού του νομοθέτη στην καθιέρωση του πολιτικού γάμου είναι το οτι, ως προς το δίκαιο του γάμου αφήνεται στην εκκλησία, αλλά και σε ιδιώτες, πεδίο πολιτειακής δραστηριότητας, ανεξέλεγκτης απο

την πολιτεία, θυσιάζεται η ενότητα του δικαίου του γάμου με πρόσθετη συνέπεια την αβεβαιότητα και ανασφάλειά του και δημιουργείται ο κίνδυνος διχασμού στο πεδίο αυτό, του Ελληνικού λαού. Όλα αυτά θα αποφεύγονταν με το ενιαίο σύστημα του γενικευμένου για όλους πολιτικού γάμου που δεν θα μείωνε την εκκλησία ούτε θα ανέτρεπε την Ελληνική πραγματικότητα αφού δεν θα εμπόδιζε την παράλληλη τέλεση του θρησκευτικού γάμου.

Γ. Τέλεση γάμου σύμφωνα με το νέο οικογενειακό δίκαιο.

1) Άρθρο 1367 (Τέλεση γάμου).

Ο γάμος τελείται είτε με τη σύγχρονη δήλωση των μελλονύμφων ότι συμφωνούν σ' αυτό (πολιτικός γάμος) είτε με ιερολογία από ιερέα της ανατολικής ορθόδοξης εκκλησίας ή λειτουργό άλλου δόγματος ή θρησκευματος γνωστού στην Ελλάδα.

Η δήλωση γίνεται δημόσια ή ατα πανηγυρικό τρόπο ενώπιον δύο μαρτύρων, προς το δήμαρχο ή τον πρόεδρο της κοινότητας του τόπου όπου τελείται ο γάμος ή προς το νόμιμο αναπληρωτή τους, που είναι υποχρεωμένοι να συντάξουν αμέσως σχετική πράξη.

Οι προϋποθέσεις της ιερολοτελεστίας και κάθε θέμα σχετικό μ' αυτήν διέπονται από το, τυπικό και τους κανόνες του δόγματος ή του θρησκευματος σύμφωνα με το οποίο γίνεται η ιερολοτελεστία, εφ' όσον δεν είναι αντίθετα με την δημόσια τάξη. Ο θρησκευτικός λειτουργός είναι υποχρεωμένος να συντάξει αμέσως σχετική πράξη. Η τέλεση πολιτικού γάμου δεν εμποδίζει την ιερολογία του ιδίου γάμου κατά την θρησκεία και το δόγμα των συζύγων.

2) Άρθρο 1368 (Άδεια γάμου).

Για να τελεστεί ο γάμος, είτε ως πολιτικός είτε με ιερολογία της ανατολικής ορθόδοξης εκκλησίας, απαιτείται άδεια του δημάρχου ή του προέδρου της κοινότητας της τελευταίας κατοικίας του καθενός από τα πρόσωπα που πρόκειται να παντρευτούν. Σε περίπτωση που ο αρμόδιος για την έκδοση της άδειας αρνείται να τη χορηγήσει, αποφασίζει αμετάκλητα το αρμόδιο Μονομελές Πρωτοδικείο σύμφωνα με τις διατάξεις της εκουσίας δικαιοδοσίας του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας. Η απόφαση εκδίδεται

μέσα σε 10 μέρες απο την κατάθεση της σχετικής αιτήσεως.

3) Άρθρο 1369 (Γνωστοποίηση του μέλλοντος γάμου).

Πριν απο την τέλεση του γάμου, με όποιον τύπο και αν αυτός πρόκειται να τελεστεί, πρέπει να γνωστοποιούνται, με τοιχοκόλληση σχετικής αγγελίας στο δημοτικό ή κοινοτικό κατάστημα της κατοικίας του καθ' ενός απο τα πρόσωπα που πρόκειται να παντρευτούν, το όνομα και το επώνυμο των προσώπων αυτών, το επάγγελμά τους, το όνομα των γονέων τους και ο τόπος όπου γεννήθηκαν, όπου κατοικούσαν τελευταία και όπου πρόκειται να τελεστεί ο γάμος. Αν ο γάμος δεν τελεστεί μέσα σε έξη μήνες απο τη γνωστοποίηση, η γνωστοποίηση πρέπει να επαναληφθεί. Όταν τα πρόσωπα που προσφωπα που πρόκειται να παντρευτούν κατοικούν σε μεγάλη πόλη, η γνωστοποίηση γίνεται με δημοσίευση σε ημερήσια εφημερίδα του τόπου κατοικίας.

4) Άρθρο 1370

Η άδεια γάμου δίνεται υποχρεωτικά, αφού ερευνηθεί αν συντρέχουν οι νόμιμοι όροι για το γάμο που πρόκειται να τελεστεί και αν έγινε η γνωστοποίηση. Αν υπάρχουν σπουδαίοι λόγοι, η γνωστοποίηση μπορεί να παραληφθεί.

5) Άρθρο 1371

Μεταξύ ετερόδοξων ή ετερόθρησκων, η ιεροτελεστία γίνεται, ως απαιτεί το δόγμα ή το θρήσκευμα εκατέρου των εις γάμον συνερχομένων, εφ' όσον τούτο είναι ανεγνωρισμένον εν τῇ ημεδαπή.

6) Άρθρο 1372. Άκυρος και ανυπόστατος γάμος.

Άκυρος είναι μόνο ο γάμος που έγινε κατά παράβαση των άρθρων 1350 εως 1352, 1354, 1356, 1357 και 1360. Δεν είναι άκυρος, εφ' όσον εχει γίνει η δήλωση του άρθρου 1367 προς τον δήμαρχο ή τον πρόεδρο της κοινότητας ή τον νόμιμο αναπληρωτή τους, έστω και αν εχουν παραληφθεί οι άλλοι όροι της τέλεσης.

Γάμος που έγινε χωρίς να τηρηθεί καθόλου ένας απο τους τύπους, που προβλέπονται στο άρθρο 1367 είναι ανυπόστατος.

7) Άρθρο 1374. Ακυρώσιμος γάμος ένεκα πλάνης.

Ακύρωση του γάμου που έχει τελεστεί χωρεί ένεκα πλάνης περί την ταυτότητα του προσώπου του ετέρου συζύγου.

α). Παραπλανήσεις και παρανοήσεις για το θέμα.

Παραθέτοντας τα παραπάνω άρθρα του νέου οικογενειακού δικαίου, ήδη μπαίνουμε και σ' έναν νέο θεσμό για τον Ελληνικό χώρο, τον θεσμό του πολιτικού γάμου.

Η χώρα μας, μέχρι πριν λίγο καιρό, ήταν η μόνη χώρα του κόσμου, που για να παντρευτεί κανείς ήταν υποχρεωμένος να ζητήσει την ευλογία της εκκλησίας είτε το θέλει είτε όχι. Παντού αλλού η ιερολογία του γάμου είναι προαιρετική, για κείνους που θέλουν να παντρευτούν κι' εξαρτάται μόνο από τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις, δηλαδή είναι ένα εσωτερικό θέμα της συνείδησης τους, έξω από κάθε επέμβαση του νομοθέτη. Το πρόβλημα πολυσυζητημένο από δεκαετίες, φαίνεται να βρίσκει τη λύση του καθώς η πολιτεία επίσημα δήλωσε την παραμέριση αυτού του άτοπου αναχρονισμού.

Οποιος τυχαίνει να ασχολείται κάπως συστηματικότερα μ' ένα θέμα, δύσκολα μπορεί να υποθέσει πόση άγνοια μπορεί να υπάρχει, για το θέμα αυτό, σε πλατιά στρώματα της κοινής γνώμης. Αυτό επιβεβαιώνεται από τις συζητήσεις γύρω απ' το θέμα του πολιτικού γάμου. Ο Γ. Α. Κουμάντος σε άρθρο του αναφέρει: Ξαφνιάζεται κανείς ακούγοντας ερωτήσεις και αντιρρήσεις τόσο άσχετες με την πραγματική ουσία και τις πραγματικές διαστάσεις του θέματος, τόσο μακριά απ' την αλήθεια που κατορθώνουν να αποπλίζουν. Κι αναρωτιέται κανείς πιο είναι το ποσοστό των "αυτοφυών" παρανοήσεων, αυτών δηλαδή που οφείλονται σε μια έντιμη άγνοια, και πιο το ποσοστό των καλλιεργημένων παραπλανήσεων, που προκαλούνται επίτηδες απ' όσους θέλουν να συντηρήσουν την άγνοια, γιατί έτσι τους συμφέρει, υλικά ή "ιδεολογικά". Και συνεχίζει:

Ίσως είναι καλύτερα να αρχίζει κανείς από την αρχή: τι είναι πο-

λιτικός γάμος; Και πριν απ' όλα τι είναι ο γάμος. Ο γάμος είναι μια αποφαση ανάμεσα σε δυο ανθρώπους διαφορετικών φύλων που θέλουν να δημιουργήσουν μεταξύ τους (και με τα παιδιά που ίσως γεννηθούν) μια οικογένεια, δηλαδή μια κοινότητα ζωής και αισθημάτων. Ακριβώς, γιατί είναι η ι δ ρ υ τ ι κ ή π ρ ά ξ η της οικογένειας, αυτή η απόφαση. Μόνη της συμβίωσης περιβάλλεται απο την Πολιτεία με κάποια ιδιαιτερότητα και επισημότητα, που εκδηλώνεται, ανάμεσα σ' άλλα και με την ανάγκη να τηρηθούν ορισμένοι εξωτερικοί τύποι, για να γίνεται συνειδητή η σοβαρότητά της και εύκολη η απόδειξή της.

Κάποτε σε μια εποχή όπου η Πολιτεία και η Εκκλησία, αποτελούσαν σφμπλεγμα, σχεδόν αξεδιάλυτο, (συγκεκριμένα το 893), απεφάσισε η Πολιτεία να καθιερώσει σαν αναγκαία προϋπόθεση για το κύρος των γάμων, την ιερολογία τους απο όργανο της Εκκλησίας, που απ' την πλευρά της θεωρούσε και θεωρεί τον γάμο σαν ενα απο τα επτά "μυστήρια".

Στην σύγχρονη εποχή, όπου ο δεσμός αυτός ανάμεσα στην Πολιτεία και την Εκκλησία δεν υπάρχει πια κιόπου, αντίθετα, η ελευθερία της συνείδησης και η ανεξηθρησκεία αποτελούν καθιερωμένα ανθρώπινα δικαιώματα, η Πολιτεία αποφασίζει να αντικαταστήσει την υποχρεωτική ιερολογία του γάμου, μ' έναν άλλο τύπο: ο γάμος θα καταρτίζεται με την επίσημη πανηγυρική δήλωση των δυο προσώπων που θέλουν να παντρευτούν σ' ενα αρμόδιο κρατικό όργανο, ας πούμε το δήμαρχο. Ο πολιτικός γάμος δεν είναι τίποτ' άλλο παρά ενας τύπος που επιβάλλει η Πολιτεία για να δώσει νομικό κύρος στην απόφαση νόμιμης συμβίωσης δυο ανθρώπων.

Αυτή η απλή μεταβολή - που άλλωστε συμφωνεί με οσα ισχύουν σ' όλες τις άλλες χώρες του κόσμου, χωρίς καμμιιά εξαίρεση - σκεπάζεται τώρα και εδω μ' έναν απίθανο όγκο απο παρανοήσεις και παραπλανήσεις. Και πρώτα απ' όλα πολλοί έχουν την εντύπωση (κι άλλοι τους την δημιουργούν πίστηδες) οτι αυτή η ρύθμιση του τύπου του γάμου σημαίνει πως καταργείται ή εμποδίζεται η ιερολογία του γάμου. Αυτό είναι λάθος ή φέμμα. Ο καθ' ένας θα είναι ελεύθερος σύμφωνα με τις επιθυμίες και τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, να ζητήσει την ιερολογία του γάμου του απο την

εκκλησία. Και να μη θεωρήσει, στη συνείδησή του, ότι παντρεύτηκε πριν εκπληρώσει αυτό το καθήκον που θα δώσει στη συμβίωσή του την ευλογία της θρησκείας του. Έτσι η καθιέρωση του πολιτικού γάμου όχι μόνο δεν αποτελεί εμπόδιο για τον θρησκευτικό, αλλά, αντίθετα αφαιρώντας του τον χαρακτηριστήρα υποχρεωτικού τύπου, τον κάνει να αναφανεί σαν μυστήριο της εκκλησίας για τους ευλαβείς πιστούς.

Αλλά κι εκείνοι που ίσως αποβλέπουν λιγότερο στο θρησκευτικό μυστήριο και όμως θέλουν να μην απομακρυνθούν από μια παραδοσιακή γιορτή, που ομορφαίνει μια κορυφαία στιγμή της ζωής τους, δεν έχουν κανένα λόγο να ανησυχούν από την καθιέρωση του πολιτικού γάμου. Πρώτον γιατί όπως αναφέρθηκε κιόλας, ο γάμος μπροστά στον δήμαρχο δεν αντιστρατεύεται το γάμο στην εκκλησία· μετά τη διατύπωση που ζητάει η Πολιτεία, ο καθένας μπορεί να προσφέρει στον εαυτό του τη θρησκευτική τελετή. Άλλωστε, κι ο ίδιος ο πολιτικός γάμος μπορεί να πάρει μια τελετουργική μορφή, όπως συχνά γίνεται στο εξωτερικό. Έτσι κι αλλιώς ο πολιτικός γάμος, δεν βάζει σε κίνδυνο τά νυφικά, το πέπλο, τα λουλούδια, τα κουφέτα, το ρύζι, τη σύναξη των συγγενών και των φίλων, τα φιλιά (και τα δάκρυα) της χαράς.

Η τελετή λοιπόν του γάμου θα εξακολουθήσει να γίνεται, με όσην επισημότητα τραβάει η καρδιά της νύφης και του γαμπρού. Κι έτσι για όσους πιστεύουν ότι η επισημότητα της στιγμής του γάμου σημαδεύει την κατοπινή ζωή της οικογένειας, δίνοντάς της μιαν αίγλη που δεν θα μπορούσε να δώσει η γραφειοκρατική διατύπωση, αυτό το στοιχείο δεν πρόκειται να λείψει. Ας προστεθεί πάντως ότι θα ήταν μια αδικαιολόγητη ομολογία υπανάπτυξης, να δεχτούμε ότι ο ελληνικός λαός, μόνος από όλους ανεξάίρετα τους λαούς του κόσμου, δεν θα μπορούσε να συνειδητοποιήσει τη σοβαρότητα του γάμου και της οικογένειας χωρίς τα εξωτερικά σύμβολα που συνοδεύουν την εκκλησιαστική τέλεσή του, κι ότι αυτό ισχύει και για όσους δεν πιστεύουν, στο μυστηριακό νόημα των όσων διαδραματίζονται.

Ένα άλλο μεγάλο λάθος - ψέμμα είναι ότι με την καθιέρωση του πολιτικού γάμου διευκολύνεται το διαζύγιο. Έχει ακουστεί από πολλούς ανθρώ-

πους να λένε ότι όποιος έχει παντρευτεί πολιτικά θα μπορεί ελεύθερα να διώχνει τη γυναίκα του -ή αυτή τον άντρα της- χωρίς να εξετάζεται αν υπάρχουν λόγοι διαζυγίου και χωρίς να χρειάζεται δικαστική απόφαση. Άλλοι πάλι λένε ότι τα διαζύγια θα τα βγάζουν, ευκολότερα βέβαια, οι δήμαρχοι με την απλοϊκή σκέψη ότι αφού οι δήμαρχοι θα μπορούν να παντρεύουν αυτοί θα μπορούν και να ξεπαντρεύουν.

Η αλήθεια είναι ότι ο τρόπος της τέλεσης του γάμου δεν έχει καμιά απολύτως σχέση με τον τρόπο (προϋποθέσεις και διαδικασία) της λύσης του. Μπορεί να υπάρχει θρησκευτικός γάμος και εύκολο διαζύγιο, όπως μπορεί να υπάρχει πολιτικός γάμος και δύσκολο διαζύγιο. Οι λόγοι διαζυγίου καθορίζονται με διατάξεις του αστικού κώδικα και αν αυτές οι διατάξεις δεν αλλάξουν καμιά αλλαγή δεν θα έχει γίνει στο θέμα του διαζυγίου με την καθιέρωση του πολιτικού γάμου. Το ίδιο και για τη διαδικασία: Ο πολιτικός γάμος δεν επηρεάζει ούτε μπορεί να επηρεάσει τις διατάξεις της Δικονομίας για τό διαζύγιο. Η καθιέρωση του πολιτικού γάμου έδωσε την ευκαιρία στην Πολιτεία για μιá νέα συγχρονισμένη ρύθμιση του οικογενειακού Δικαίου, πού κόντευε να γίνει κι' αυτό μια αξιωματική αντίκα σε σύγκριση με όλα τ' άλλα οικογενειακά δίκαια της Ευρώπης ή του κόσμου ολόκληρου.

Στο ίδιο άρθρο (7-2-82) ο Κουμάντος, συνεχίζοντας θίγει το θέμα του πολιτικού γάμου σαν υποχρεωτικού ή μη, πριν από τον θρησκευτικό.

" Εμείς όμως που κορυφώνονται οι πλάνες και τα υποκριτικά σοφίσματα είναι το θέμα αν θα πρέπει ο πολιτικός γάμος να είναι για όλους υποχρεωτικός, πριν απ' τον θρησκευτικό που θα είναι προαιρετικός ή αν αντίθετα θα πρέπει οι δυό τρόποι τέλεσης του γάμου να είναι ισοδύναμοι και ο καθένας να επιλέξει τον έναν ή τον άλλον. Την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές, δεν είναι ακόμα επίσημα γνωστή η κυβερνητική απόφαση πάνω στο θέμα αυτό. Όποια όμως κι αν είναι η απόφαση αυτή όποια δικαιολογία κι αν επικαλείται, ενα είμαι βέβαιο: ότι το μεγάλο επιχείρημα που προβλήθηκε για να στηρίξει την ισοδύναμη

ισχύ των δυο τρόπων τέλεσης του γάμου είναι ένα τυπικό σόφισμα. Το επιχείρημα αυτό έλεγε: αν ήταν κακό ως τώρα, ότι παραβιάζονταν η θρησκευτική ελευθερία (εκείνων που δεν πιστεύουν) με την υποχρεωτική ιερολογία του γάμου, γιατί να καθιερωθεί τώρα η αντίστροφη παραβίαση της θρησκευτικής ελευθερίας (εκείνων που πιστεύουν) με την υποχρεωτική προήγηση του πολιτικού γάμου; Με το επιχείρημα αυτό εμφανίζονται σαν συνεπείς υπέρμαχοι της ελευθερίας ολοι εκείνοι που δεν είχαν διόλου ως τώρα ενοχληθεί από την καταπιεστική επιβολή του θρησκευτικού γάμου.

Αλλά επι τέλους, ως αγνοηθεί αυτή η καθυστέρηση της ευαισθησίας και ως εξετασθεί η ουσία του επιχειρήματος. Το σόφισμα αποκαλύπτεται ευκολότατα: με την ιερολογία του γάμου, υποβάλλεται κανείς σε μια θρησκευτική τελετή που προϋποθέτει την πίστη στο μυστήριο, αντίθετα καμμιά πίστη δεν χρειάζεται για να υποβληθεί κανείς σε μια πολιτειακή διατύπωση μπροστά στον δήμαρχο. Στην εκκλησία, ο άπιστος είναι υποχρεωμένος να παραστήσει τον πιστό, ενώ στο δημερχείο ο πιστός δεν αναγκάζεται να παραστήσει τον άπιστο. Κάνει τυπικές δηλώσεις, υπογράφει τα αναγκαία χαρτιά και τρέχει στην γειτονική εκκλησία για να τελέσει τον γάμο σύμφωνα με τις επιταγές της πίστης του. Που βρίσκεται η παραβίαση της θρησκευτικής του ελευθερίας;

Είναι πολύ ενδιαφέρον να αναζητήσει κανείς, τι κρύβεται πίσω από τον αγώνα κατά του πολιτικού γάμου, στη δεύτερη γραμμή άμυνας όπου περιχαραινώνεται τώρα, δηλαδή στο σύστημα της παράλληλης και "ισόκυρης" ισχύος των δυο τρόπων τέλεσης. Πολλοί μιλούν για οικονομικά συμφέροντα και ίσως δεν θα ήταν περιττό να παρουσιαζόταν στη κοινή γνώμη μια τεκμηριωμένη λογοδοσία: πόσα εισπράττονται κάθε χρόνο από ιερολογίες γάμων, πόσα μένουν στους ναούς και πόσα πηγαίνουν στις μητροπόλεις, τι γίνονται τα χρήματα αυτά, ποιος τα διαχειρίζεται και με τι δικαιολογητικά, ποιος τα οφελείται τελικά; Αλλά πέρα απ' την οικονομική πλευρά του θέματος, όσο ενδιαφέρουσα κι αν είναι, υπάρχουν κι άλλοι λόγοι που κάνουν τους εκκλησιαστικούς παράγοντες να αποκρούουν, όσο μπορούν, τον

πολιτικό γάμο, ή πάντως τη γνησιότερη μορφή του: αυτή η υποχρεωτική διέλευση των πολιτών (πιστών ή απίστων, αδιάφορο) από τις εκκλησίες φαίνεται να εξυψώνει το κοινωνικό γόητρο των θρησκευτικών λειτουργιών και να τους εξασφαλίζει κάποιαν ελάχιστη επαφή με το σύνολο του λαού, μια επαφή που δεν κατορθώνουν να εξασφαλίσουν χωρίς αυτόν τον εξαναγκασμό, με μέσα πνευματικά. Μπορεί όμως η αλυσίδα του νόμου να αντικαταστήσει τη φλόγα της πίστης;

4) Χάσμα λαού - Εκκλησίας (Ελευθερ. 22-1-84).

Αντιδράσεις των γυναικείων σωματείων για τη στάση της Ιεραρχίας.

Τη σταθερή τους θέση για να καθιερωθεί ο πολιτικός γάμος ως υποχρεωτικός και ο θρησκευτικός ως προαιρετικός, εκφράζουν για μια ακόμη φορά τα γυναικεία σωματεία, με αφορμή την απόφαση της Εκκλησίας να μη δεχτεί τον πολιτικό γάμο. Οι γυναικείες οργανώσεις αναφέρουν σχετικά τα εξής :

Άννα Παναγοπούλου, γενική γραμματέας της Ένωσης Γυναικών Ελλάδας:

"Ο γάμος είναι απαραίτητο να ρυθμίζεται από την Πολιτεία. Γιαυτό ο πολιτικός γάμος πρέπει να καθιερωθεί όσο το δυνατόν γρηγορότερα και να είναι υποχρεωτικός για όλους. Όσο για τον θρησκευτικό γάμο πρέπει να είναι προαιρετικός. Η ΕΓΕ προτάσσει τη θέσπιση του πολιτικού γάμου σαν ένα κοινωνικό αίτημα. Δεν ξεχνάμε όμως ότι ο βασικός μας στόχος είναι η αναμόρφωση του Οικογενειακού Δικαίου, που θα διασφαλίσει την αξιοπρέπεια και την ελευθερία κάθε Έλληνα πολίτη και θα θεσπίσει επιτέλους την ουσιαστική ισότητα ανάμεσα στα δυο φύλα".

Ομοσπονδία Γυναικών Ελλάδας:

" Η απόφαση της Ιεραρχίας της Ελλάδας να μη δεχθεί την θέσπιση του πολιτικού γάμου καθώς και ο χαρακτηρισμός του σαν μοιχεία και πορνεία, δείχνει για μια ακόμη φορά το χάσμα που υπάρχει ανάμεσα στους εκπροσώπους της και στα ώριμα κοινωνικά προβλήματα του λαού. Δεν είναι η ιεροτελεστία του θρησκευτικού γάμου που κρατάει δυο ανθρώπους ενωμένους, αλλά η θέλησή τους να ζήσουν μαζί. Η καθιέρωση του πολιτι-

κού γάμου θα δώσει λύση σε μια σειρά προβλήματα πολιτών που έχουν κάνει πολιτικό γάμο στο εξωτερικό (μετανάστες κ.λ.π.) και στα παιδιά τους, που στην Ελλάδα θεωρούνται εξώγαμα. Η κυβέρνηση πρέπει να προχωρήσει στην θέσπιση του πολιτικού γάμου και να ενημερώσει παράλληλα από τα Μ.Μ.Ε το λαό τι είναι ο πολιτικός γάμος κ.λ.π."

Κίνηση Δημοκρατικών Γυναικών:

Η θέση της Οργάνωσής μας, που είναι και θέση όλων των Γυναικείων Οργανώσεων είναι να καθιερωθεί ο πολιτικός γάμος σαν πρώτη και βασική μορφή νόμιμου γάμου και ο θρησκευτικός να είναι απλά και μόνο η δυνατή μορφή, για όσους τυχόν επιθυμούν και τη δική του τέλεση. Το σχετικό άρθρο (1367) του Αστικού Κώδικα, προτείνουμε να τροποποιηθεί ως εξής:

"Καθιερώνεται ο πολιτικός γάμος. Ο γάμος γίνεται με δήλωση και των δυο μελλονύμφων στον αρμόδιο ληξίαρχο, που συντάσσει τη σχετική ληξιαρχική πράξη. Η ιερολόγηση του γάμου είναι προαιρετική".

Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων:

"Ο Σύνδεσμος έχει τοποθετηθεί από την αρχή για την καθιέρωση του πολιτικού γάμου σαν υποχρεωτικού και αποκλειστικού τύπου του γάμου. Η διαζευκτική καθιέρωση και του θρησκευτικού γάμου θα δημιουργήσει μια απαράδεκτη αναρχία μέσα στην κοινωνία. Το αίτημα για πολιτικό γάμο είναι ώριμο και στον τόπο μας, αφού η καθιέρωση του πολιτικού γάμου υπήρχε και στα πρώτα σχέδια του Αστικού Κώδικα, πριν από 50 χρόνια".

3) Γάμος και μοιχεία, Πολιτεία και Εκκλησία.

(Άρθρο του Μάρκου Πλωρίτη στις 31-1-82)

Φρούδη αποδείχτηκε η (στιγμιαία) ελπίδα μερικών πως η Ιερά Σύνοδος θ' αντιμετώπιζε με κάποια νηφαλιότητα, σοβαρότητα, υπευθυνότητα το θέμα του πολιτικού γάμου. Γι' άλλη μια φορά οι "άγιοι πατέρες" αναδείχτηκαν αντάξιοι του εαυτού τους σε ανεδαφικότητα, τυπολατρεία, ανακολουθία, οπισθοβουλία ... ου μην αλλά και σε υβρισμούς και γρονθοκοπισμούς.

Όσο " διασκεδαστικό " κι αν είναι, όμως, το θέαμα των αλληλοπροπηλακίζόμενων και αλληλοστραγγαλιζόμενων " αγίων " το ίδιο το θέμα του πολιτικού γάμου ή θρησκευτικού δεν είναι καθόλου αστείο, αφού ο τύπος του παίζει καθοριστικό ρόλο στη ζωή όλων μας. Όλοι μας λοιπόν έχουμε το δικαίωμα να ελέγξουμε τα "επιχειρήματα" που οι ιεράρχες επικαλούνται, φιλοδοξώντας να ελέγχουν εσαεί και δια της βίας, το βίο μας και το βαλάντιό μας.

Α. Υπαναχωρώντας απ'όσα είχαν δεχθεί και αθετώντας όσα είχαν υποσχεθεί πριν λίγες μέρες, οι συνοδικοί διακήρυξαν πως:

"ο πολιτικός γάμος αποτελεί όχι μόνον πορνείαν και μοιχείαν, αλλά και παραβίασιν της δογματικής περί Μυστηρίου διδασκαλίας". Και τούτο επειδή: "ο γάμος είναι μυστήριο" και μάλιστα "μυστήριο μέγα και ιερόν".⁵

Το μέγα παράδοξον είναι πως - σύμφωνα με τους "αγίους", πάντα ο γάμος αποφευγεί "μυστήριο" για τους λαϊκούς, όχι όμως για τους ιερώμενους. Όσοι απ'αυτούς (μ'επικεφαλής τους Ιεράρχες) υποστηρίζουν την αγαμία των επισκόπων, καθώς και των ήδη κληρικών, ισχυρίζονται πως:

"αφου υψώθη τις εις την πνευματικήν ανάβασιν της ιερωσύνης, δεν είναι πρόπον να κατέρχεται εις την σαρκικήν ταπεινότητα του γάμου".⁶

Αναρωτιόμαστε, λοιπόν, εμείς οι ανάτεχοι θεολογικής σοφίας αλλά κάτοχοι απλής λογικής: πως γίνεται και μια "σύμβαση οικογενειακού δικαίου" (οπως θεωρείται νομικά ο γάμος) να χαρακτηρίζεται απ'την Εκκλησία "μέγα μυστήριο" όταν πρόκειται για λαϊκούς και "σαρκική ταπεινότης" όταν πρόκειται για κληρικούς;

Η ιερολογία του γάμου - λένε οι συνοδικοί - αποτελεί απαραίτητον στοιχείον κανονικής και νομίμου συστάσεως αυτού ". Την ιερολογία όμως τελούν ιερείς που μυούν τους λαϊκούς στο γαμικό μυστήριο. Αλλά το "ιερόν μυστήριο" παύει να είναι τοιούτον και μεταμορφώνεται σε "σαρκική ταπεινότητα", αν αφορά τους ίδιους. Ο ιερέας που με την τελετουργία " υψώνει " την " κοινωνία ανδρός και γυναικός " σε "ιερή ένωση", ξεπέφτει απ'τη δική του ιερωσύνη (που είναι κι αυτή "μυστήριο" αν έλθει εις γάμου κοινωνίαν), μ'άλλα λόγια, ο γάμος είναι "ιερός" για

τους αν-ίερους λαϊκούς αλλά είναι "ανίερος" για τους ιερώμενους που τον ιερουργούν.

Μπορεί οι "άγιοί" μας ν'αδιαφορούν αν αυτή η δογματική συλλογιστική θυμίζει τον Προκρούστη ή τον φούρνο του Νασρεντίν Χότζα. Έχουν όμως χρέος νά λύσουν το μυστήριο της κατάφορης αντίφασής τους και να πληροφορήσουν τους λαϊκούς που κατακεραυνώνουν και αφορίζουν, τι τέλος πάντων είναι ο γάμος: "ιερόν και μέγα μυστήριο" ή "σαρκική ταπεινότης";

Αν είναι το πρώτο, πρέπει να το επιτρέπουν και στους κληρικούς όλους. Αν είναι το δεύτερο, πρέπει να το απαγορεύουν: σ'όλους τους κληρικούς και να μην ιερουργούν τους γάμους των λαϊκών αφού έτσι κι αλλιώς η "ένωσις ανδρός και γυναικός" παραμένει "υλιστική και χυδαία" πράξη..

Β. Ισχυρίζονται οι ιεράρχες πως:

"αν ισχύσει ως υποχρεωτικός ο πολιτικός γάμος, τότε δημιουργούμε έναν άλλο εξαναγκασμό. Υποχρεώνουμε τους Ορθόδοξους να κάνουν μια διαδικασία που δεν την πιστεύουν...[†]

Οι μαθητές του Γυμνασίου θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν αυτό το μητροπολιτικό "επιχείρημα" σαν κλασικό δείγμα σοφίσματος. Επειδή ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει. Το αντίθετο και το αντισυνταγματικό και αντιδημοκρατικό: μόνοι οι Έλληνες απ'όλους τους πολίτες του κόσμου, υποχρεώνονται να τελούν θρησκευτικό γάμο, είτε τον πιστεύουν είτε όχι. Και αυτό, ενώ ζούμε σε πολίτευμα δημοκρατικό κι όχι θεοκρατικό, και ενώ το Σύνταγμά μας ορίζει πως "η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστος" (άρθρο 13 παρ.1.).

Αλλά ο εξαναγκασμός αυτός (ο πραγματικός) είναι και αντιαποστολικός - αν βέβαια οι λόγοι των Αποστόλων έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα - απ'τους λόγους των δεσποτάδων. Όχι μόνο πουθενά δεν επιβάλλει η Καινή Διαθήκη την ιερουργία του γάμου, αλλά και ο πρωταπόστολος Πέτρος παραγγέλει γενικώτερα:

" Ποιμάνατε το εν υμίν ποίμνιον του θεού, επισκοπούντες μη αναγκαστικώς αλλ'εκουσίως, μηδέ αισχροκερδώς αλλά προθύμως, μηδ'ως κατακυριεύοντες των κλήρων (χωρίς να πιέζετε τους πιστούς που σας έλαχαν), αλλά

τύποι (παραδείγματα αρετής) γινόμενοι του ποιμνίου "8

Οι "άγιοι" μας, όμως, επιμένουν λυσσαλέα να καταπιέζουν και να εξαναγκάζουν σε τελετουργίες όχι μόνο το ποίμνιο που τους έλαχε, αλλά κι εκείνους που δεν ανήκουν στο "κοπάδι". Ή κι αν ανήκουν, δε θέλουν να υποβάλλονται σε μια "τελετή" που γίνεται "προς το θεαθήναι τοις ανθρώποις"9 και προς το εισπράττειν υπο των ιερέων (σε 600.000.000 δρχ. το χρόνο υπολογίζονται τα έσοδα απο την τέλεση του "μυστηρίου"). Δεν είναι λοιπόν προς απορία η φανατική επιμονή της Ιεραρχίας στην Ιερούργηση του γάμου. Η λύση του μυστηρίου που αναζητούσαμε πιο πάνω, ίσως βρίσκεται σ' αυτή την ταπεινή "λεπτομέρεια". Είναι πασίγνωστη, άλλωστε, η "αφιλοκέρδεια" των "αγίων" και η γενικώτερη αρετή τους. Εφ'ώ και οι περισσότεροι έχουν γίνει τ'όντι "τύπος" και "πaráδειγμα" για το "ποιμνιο" - αλλά παράδειγμα προς αποφυγήν

Αντίθετα, η διαδικασία του Πολιτικού γάμου που σκοπεύει να καθιερώσει η Πολιτεία, αφήνει άθικτη τη θρησκευτική συνείδηση, γιατί αποτελεί καθαρά νομικό τύπο (όπως τώρα η δήλωση στο ληξιαρχείο κ.λ.π.), που δεν χρειάζεται να τον "πιστεύεις" με το θρησκευτικό νόημα της λέξης. Και φυσικά όποιος θέλει, θα είναι ελεύθερος να τελέσει και θρησκευτικό γάμο. Αλλά κανένας δεν θα κάνει μια (θρησκευτική) διαδικασία που δεν την πιστεύει. Κι ο καθένας ξέρει πως αν έχουν λιγοστέψει αλματικά οι "πιστοί" υπεύθυνοι προπάντων είναι οι "ποιμένες" που διαφθείρουν τον "αμπελώνα" και που το μεγαλύτερο μέλημά τους είναι όχι να "διακονούν" υπηρετούν αλλά να "διακονούνται", να υπηρετούνται, να εξυπηρετούνται και ν' αλληλοεξυπηρετούνται...10

Γ. Κανένας βέβαια δεν έχει την αφέλεια να θεωρεί πως η ιερούργηση του γάμου εξασφαλίζει την αρμονική συμβίωση των συζύγων και το ακλόνητο και απόλυτο του δεσμού τους. Η οικτρή κατάληξη απείρων θρησκευτικών γάμων βοά κάθε μέρα γύρω μας. Το "μέγα και ιερόν μυστήριο" καταντά συχνότατα άθλιο και θλιβερό ναυάγιο, που γίνεται ακόμα πιο δραματικό και περίπλοκο εξαιτίας των εμποδίων που η Εκκλησία και η Πολιτεία ορθώνουν για τη λύση του.

Αν η Εκκλησία νοιαζόταν πραγματικά για την ουσία του γάμου (κι όχι μόνο για την προσοδοφόρα ιερολογία του) θα υπερθεμάτιζε για τη λύση των αποτυχημένων συμβιώσεων, όπου αντι αγάπης βασιλεύει μίσος, και αντι ομόνοιας διαπληκτισμοί και γρονθοπατινάδες, που δεν έχουν τίποτα να ζηλέψουν από τις συνεδριάσεις της Ι.Συνόδου. Κι είναι κοινός πια τύπος πως, επιπλέον, ο θεσμός του γάμου καταρακώνεται στα μάτια των παιδιών του ζεύγους, αφού η αβίωτη συμβίωση των γονιών είναι φυσικό να γεννάει στους "βλαστούς" του βαθύτατη αποστροφή για την "ιερή αυτή ένωση". Και φυσικά εξευτελίζεται κι η οικογένεια και το ήθος των παιδιών που ακούσι οι μάρτυρες, παρατηρούν τις συζυγομαχίες, τις υβριστικές αλληληκατηγορίες, τις χειροδικίες των γεννητόρων τους (των χτεσινών "προτύπων" και "θεών" τους) και παραδειγματίζονται ολεθριότατα απ' αυτές.

Δ. Πιστή στην προκρούστεια τακτική της, η Ιεραρχία άλλοτε αποκρούει μετά βδελυγμίας την ανάμιξη του κράτους στα έργα της και άλλοτε την επιζητεί μετά μανίας.

"Ζητάμε να πάψει η Πολιτεία να μπαίνει στα χωράφια μας" ανακράζει ένας απ' τους πιο θορυβώδεις "πατέρες"¹¹. Εκείνοι όμως θεωρούν θείο και αναφαίρετο δικαίωμά τους ν' αλωνίζουν αυθαίρετα στα δικά της...

Όσον αφορά την μοιχεία, η Ιεραρχία, αυτοκλήτη, προβάλλει κι εδώ "ερρωμένη" αντίσταση επειδή -λέει- "η μοιχεία είναι σοβαρό αμάρτημα και η κατάργησή της (η κατάργηση της ποινικής τιμωρίας της) παραβιάζει την μακραίωνα παράδοση".¹²

Αλλά η ποινική τιμωρία των αδικημάτων είναι έργο της Πολιτείας και μόνο, όπου δεν μπορεί να έχει κανένα λόγο η Εκκλησία. Αν το αδίκημα είναι και "αμάρτημα" η Εκκλησία το κολάζει με τους δικούς της τρόπους. Απ' την άλλη αν υπάρχει "μακραίωνη παράδοση" τιμωρίας ενός αδικήματος, είναι παράδοση νομική, πολιτική κι όχι θρησκευτική, κανονική, δογματική ή ο,τι άλλο. Και την πολιτική, νομική παράδοση έχει κάθε δικαίωμα να την αλλάξει η Πολιτεία αφού εκείνη έχει το "τεκμήριο αρμοδιότητας" εκείνη επιβάλλει νόμους και ποινές και συνακόλουθα εκείνη μπορεί να τους, να τις καταργήσει.

Αλλά η Ιεραρχία "άλλως βούλεται" χωρίς να λογαριάζει πόσο ανακόλουθη δείχνεται μέσα σε μια μόνο μέρα: Για τον πολιτικό γάμο βάζει τον εαυτό της πάνω απ'την Πολιτεία, αφού δεν αναγνωρίζει την τέλεσή του απ'τις κοσμικές Αρχές. Αλλά για την ποινική τιμωρία της μοιχείας βάζει τον εαυτό της κάτω απ'την Πολιτεία, αφού όχι μόνο αναγνωρίζει αλλά και επιζητεί την τιμωρία ενός "αμαρτήματος" απ'την κοσμική δικαιοσύνη.

Την αντίφαση αυτή την επισημαίνουν ακόμα και ιεράρχες, όπως ο Κασσανδρείας Συνέσιος, που χαρακτηρίζει την σχετική απόφαση της Ι. Συνόδου, "ανακόλουθη και αναχρονιστική" και "βάρβαρη τη διαπόμπευση των μοιχών"¹³. Αλλά η πολυπράγμων Ι. Σύνοδος, αντι ν'ασχοληθεί με τ'αμαρτήματα του οίκου της "τυρβάζει" περί τα αμαρτήματα των άλλων και διεκδικεί πολιτική και ποινική επικυριαρχία, επιβεβαιώνοντας για μια ακόμα φορά πως "το περισσόν εκ του πονηρού εστι"...¹⁴

Άθρους, βέβαι και ιερόσουλους και βλάσφημους θ'αποκαλέσει πάλι η Ιεραρχία όσους τολμούν να διαφωνήσουν μαζί της και ν'αμφισβητήσουν το κύρος και τη σοφία και την ιερότητα των αποφάσεών της.

" Η πολιτεία πρέπει να μας πάρει στα σοβαρά".

αναφώνει ένας απ'αυτούς. Αλλά πως η Πολιτεία και οι πολίτες να τους πάρουν στα σοβαρά, όταν ο ίδιος ο διαμαρτυρούμενος μητροπολίτης στο ίδιο κείμενο ανακράζει:

"Που βαδίζουμε; Σε τι κατήφορο πορεύεται η Ιεραρχία;"¹⁵

Πως να τους πάρουμε στα σοβαρά, όταν μόνοι τους ομολογούν πως "το έδαφος σείεται υπο τους πόδας ημών, και όλα τα περί ημάς κρημνίζονται... Ο μανδύας μας είναι διάτρητος και οι άνθρωποι βλέπουν ευχερώς τας αληθείς προθέσεις μας, τας οπισθοβουλίας μας και τους σκοπούς μας..."¹⁶ Πως να τους πάρουμε στα σοβαρά, όταν τόσοι και τόσοι απ'αυτούς γίνονται ολοένα "σκάνδαλο" της κοινωνίας, διαλάμποντας σε αισχροτήτες, αισχροκέρδειες και αισχρολογίες, σε φιλοχρηματία, φιλαρχεία και φιλονικίες, σε αλληλοκατηγορίες, αλληλοκατάρεις και αλληλοαφορισμούς;

Για τους "αμαρτωλούς" ("πόρνους, ακάθαρτους, πλεονέκτας") έλεγε ο Παύλος πως: "τα κρυφή γινόμενα υπ'αυτών αίσχρον εστιν και λέγειν"¹⁷. Αλλά τα "κρυφή" του κλήρου δεν μένουν πια κρυφά, έχουν γίνει κοινό

σχόλιο και κοινή χλεύη. Και το "ποιόνιον" βλέπει κάθε μέρα πως οι "ποι-
μένες" του "πάντες (σχεδόν) εξέκλιναν αμα ηχρειώθησαν(παραστράτησαν
κιεξαχρειώθησαν)...Τάφος ανεωγμένος ο λάρυγξ αυτών, ταις γλώσσαις αυ-
τών δολιούν(μιλάνε δόλια), ιός ασπίδων(δηλητήριο οχιάς) υπο τα χείλη
αυτών,ων το στόμα αράς(κατάρας) και πικρίας γέμει"...¹⁸

Οχι μόνο η σαθρότητα των "επιχειρημάτων" τους λοιπόν αλλά και η γενι-
κότερη διαγωγή τους, τους αφαιρεί το δικαίωμα να διεκδικούν αποφασιστι-
κό κι υπεύθυνο λόγο σε θέματα της Πολιτείας.

Η Κυβέρνηση έχει χρέος να προχωρήσει σ' όσα έταξε : στον υποχρεω-
τικό πολιτικό γάμο, στο συναιτικό διαζύγιο, στον αντικειμενικό κλο-
νισμό του γάμου, στην αποποινικοποίηση της μοιχείας.

Υπαναχωρήσεις, παζάρια, συμβιβασμοί θα τραυμάτιζαν καίρια το δικό
της κύρος, σοβαρότητα και ευθύνη απέναντι στο κοινωνικό σύνολο. Οι "ά-
γιοι"-σαν "άγιοι" που είναι- μπορεί να μην συγκινούνται απο τέτοια
τραύματα. Ομως " ουχ ουτως εστι εν τη Πολιτεία. Που δεν λογοδοτεί σ'
εναν μακρινό, μελλοντικό, μεταφυσικό κριτή, αλλά στο άμβρο, φυσικό λαϊκό
κριτήριο"....

Τι συμβαίνει σήμερα

Διαβάζοντας κενείς τα παραπάνω άρθρα είναι, πολύ εύκολο να συμπε-
ράνει το χάσμα ποτ έχει δημιουργηθεί ανάμεσα στην εκκλησία και την Πο-
λιτεία, με την καθιέρωση του πολιτικού γάμου. Αλλά πριν επεκταθούμε σε
κάποιες δικές μας απόψεις για το θέμα ας δούμε ενα άλλο άρθρο που ανα-
φέρεται σε ποσοστά γάμων πολιτικών απο τη θέσπιση του νόμου μέχρι σή-
μερα.

Έτσι μέσα στο '83 τον πρώτο χρόνο του θεσμού μόνο 15ο/ο στην
Αθήνα και 5ο/ο στην επαρχία ήταν το ποσοστό των γάμων που έγιναν με
την νέα μορφή.

Δυο χρόνια μετά την καθιέρωση του πολιτικού γάμου στη χώρα μας
είναι σχετικά λίγα τα ζευγάρια που προτιμούν να παντρευτούν στο Δη-
μαρχείο.

Η συντριπτική πλειοψηφία φαίνεται να προτιμά το παραδοσιακό
νυφικό, τα κουφέτα και τα τούλια και όλη την γνωστή τελετουργία της

Εκκλησίας.

Γιατί όπως δείχνουν οι αριθμοί στους 7 γάμους που γίνονται στο δήμο της Αθήνας μόνο ο 1 είναι πολιτικός.

Ενω στους άλλους Δήμους της χώρας, τα ποσοστά των πολιτικών γάμων, σε σχέση με τους θρησκευτικούς, κυμαίνονται απο 0-250/ο.

Πως εξηγείται αυτό το φαινόμενο; Ποιοί είναι οι λόγοι που κάνουν τον Έλληνα και την Ελληνίδα να διστάζει να πάει στο Δημαρχείο;

Η Καρίνα Λάμφα στο "Εθνος" της 25ης Μάρτη 1984 αναφέρει:

- Υπάρχει η έλλειψη ενημέρωσης του κόσμου, που καθώς διαπιστώσαμε, πιστεύει συχνά ότι ο "θρησκευτικός γάμος είναι πιο δυνατός" κι ότι "αν παντρευτείς με πολιτικό, χωρίζεις ευκολώτερα", γεγονός που δεν ανταποκρίνεται φυσικά στην αλήθεια.
- Υπάρχουν οι πιέσεις της Εκκλησίας, που όπως μας είπαν πολλοί Δήμαρχοι, δεν διστάζει να φτάσει μέχρι τον εκβιασμό: "αν δεν κάνετε θρησκευτικό δεν θα σας βαπτίσουμε τα παιδιά σας", με αποτέλεσμα μερικά ζευγάρια ν'αποσύρουν, την τελευταία στιγμή τις αιτήσεις τους απ'το δημαρχείο.
- Υπάρχουν οι πιέσεις των οικογενειών, που ισχυρίζονται ότι " μια φορά θα παντρέψουν τα παιδιά τους και θέλουν να το γιορτάσουν" και ότι "δεν θέλουν να στερηθούν αυτή τη χαρά και χαλάλι τα έξοδα"...

Κι εδώ μπαίνει στη μέση ο ψυχολογικός παράγοντας. Γιατί ακόμα κι αν πολλοί άνθρωποι θεωρούν "ξεπερασμένες" και "γελοίες" τις τελετές, για τους περισσότερους η μέρα του γάμου τους δεν παύει να είναι ξεχωριστή.

Οι συνθήκες

Θελήσαμε να δούμε λοιπόν, κάτω απο ποιές συνθήκες γίνεται σήμερα ένας πολιτικός γάμος.

Και διαπιστώσαμε ότι οι συνθήκες διαφέρουν πολύ ανάλογα με το δήμο.

Πέμπτη πρωί, στο Πνευματικό Κέντρο της Αθήνας έχουν προγραμματιστεί τρεις γάμοι. Η αίθουσα -συνεδριάσεων- είναι μεγάλη και στο

βάθος της κάθεται ο Αντιδήμαρχος που βρίσκεται σε υπηρεσία.

Πάνω στο τραπέζι ένα μεγάλο βάζο με λουλούδια κι απ'τα μεγάφωνα ακούγεται το "γαμήλιο εμβατήριο".

Και στα τρία ζευγάρια ο ένας απ'τους μελλόνυμφους είναι ξένος ή ξένη.

Ας παρακολουθήσουμε το ένα απ'αυτά.Είναι και οι δυο ντυμένοι απλά,ο γαμπρός με κοστούμι και η νύφη μ'ένα απλό μαύρο φόρεμα και ζακέτα.Πλησιάζουν μαζί με τους δυο μάρτυρες που τους συνοδεύουν και υπογράφουν σ'ένα βιβλίο, ύστερα στέκουν μπροστά απ'τον Αντιδήμαρχο που εκφωνεί ένα μικρό λογίδριο.

Άλλη μια υπογραφή και η διαδικασία έχει τελειώσει,κι είναι ζήτημα αν έχουν περάσει τρία λεπτά.Κι όμως το ζευγάρι βιάζεται να φύγει.

- Πως σας φάνηκε η τελετή ;

"Καλή όπως τη θέλαμε" λέει ο κ.Μ.

- Δεν θα θέλατε κάτι περισσότερο;

"Όχι απλή τη θέλαμε".Και μας εξηγεί οτι η γυναίκα του είναι ξένη.

- Κι αν δεν ήταν ξένη;

"Πάλι πολιτικό γάμο θα κάναμε...Μας συγχωρείται όμως έχουμε δουλειές...".

Στο δήμο της Αθήνας έγιναν συνολικά 1710 γάμοι,απο το δεύτερο εξάμηνο του 1982 μέχρι το τέλος του 1983.

Οι γάμοι γίνονται μόνο δυο μέρες τη βδομάδα:Τετάρτη απόγευμα στο Δημαρχείο και Πέμπτη πρωί στο Πνευματικό Κέντρο.

Η κ.Αλεξάνδρου που είναι υπεύθυνη του αρμόδιου γραφείου λέει: "Τα απογεύματα έχει πάντα πιο,πολύ κόσμο.Πολλές φορές γίνεται και συνωστισμός.Βέβαια μερικοί διαμαρτύρονται που δεν γίνονται γάμοι Σαββατοκύριακα.Αυτό οφείλεται στο πενθήμερο και κάτι τέτοιο θα δημιουργούσε πρόβλημα στους υπαλλήλους".

Πρόβλημα εξάλλου αποτελεί και η αίθουσα του Δημαρχείου.Κάθε

βδομάδα πριν αρχίσουν οι τελετές, ειδικό συνεργείο έρχεται και μετακινεί τα έπιπλα και τα γραφεία των υπαλλήλων.

- Πολλοί παραπονιούνται ότι η διακόσμηση είναι φτωχή κι ότι το περιβάλλον δεν είναι αρκετά ευχάριστο....

"Ακούστε ο Δήμος προσφέρει τα λουλούδια και τη μουσική. Αλλά μην ξεχνάτε ότι υπάρχουν άνθρωποι που έρχονται εδώ γιατί θέλουν μια απλή τελετή. Οφείλουμε να τους σεβαστούμε κι αυτούς. Γι αυτό κι έχουμε μια διακριτική διακόσμηση. Απο κει και πέρα όποιο ζευγάρι θέλει κάτι ξεχωριστό μπορεί να το κάνει...".

- Υπάρχουν πολλοί που το κάνουν;

"Βέβαια... αρκετές κοπέλες φοράνε νυφικά, φέρνουν λουλούδια, μπομπονιέρες, έχουν αρκετούς καλεσμένους, που φτάνουν καμμιά φορά τά 200 άτομα...".

Μέσα στα σχέδια του Δήμου είναι, μόλις μεταφερθεί το Δημαρχείο, να διαθέτει το παλιό κτίριο της οδού Αθήνας αποκλειστικά για δεξιώσεις και για γάμους.

Τι γίνεται σε άλλους Δήμους

Ο δήμαρχος Γλυφάδας κ. Σπονδυλίδης, λέει: " Στο Δήμο μας οι πολιτικοί γάμοι αντιπροσωπεύουν το 20 ο/ο σε σχέση με τους θρησκευτικούς. Ποσοστό αρκετά ικανοποιητικό χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ο θεσμός έχει καθιερωθεί...".

- Που οφείλεται αυτό;

" Οποσδήποτε στις πιέσεις του κοινωνικού περίγυρου και της Εκκλησίας. Τα περισσότερα ζευγάρια - ή οι συγγενείς τους - αναζητούν ακόμα κάποιο τελετουργικό, γι' αυτό κι έρχονται προηγουμένως να δούν την αίθουσα και συνήθως έχουν πολλούς καλεσμένους. Είναι φυσικό γιατί συνήθειες δύσκολα κόβονται με το μαχαίρι...".

- Μήπως πρέπει να δείχνουν οι δήμαρχοι μεγαλύτερο ενδιαφέρον;

" Οι δήμαρχοι πρέπει να κατανοήσουν ότι το θέμα αυτό έχει μεγάλη πολιτική σημασία. Γι αυτό πρέπει να δώσουν ιδιαίτερη βαρύτητα, ώστε να

ξεπεραστούν σιγά-σιγά οι νοοτροπίες του παρελθόντος...".

- Τι προσπάθειες έχει καταβάλει ο Δήμος σας σ' αυτό τον τομέα;'

" Προσέχουμε τις λεπτομέρειες, χαρίζουμε στη νύφη την ανθοδέσμη της, στολίζουμε το γραφείο με προσοχή. Παράλληλα ετοιμάζουμε στο νέο Πολιτιστικό Κέντρο μας μια μεγάλη σάλα που θα διακοσμηθεί κατάλληλα".

Ενας άλλος δήμος, όπου ο θεσμός έχει επιτυχία είναι της Καισαριανής όπου έχουν γίνει 1200 πολιτικοί γάμοι συνολικά.

" Μας προτιμούν και ζευγάρια από άλλους δήμους" λέει ο δήμαρχος κ. Μακρής. Οι γάμοι γίνονται την Τρίτη και την Τετάρτη. Αλλά όταν κάποιος έχει μια ιδιαιτερότητα, αν είναι φαντάρος, για παράδειγμα, τότε ο γάμος μπορεί να γίνει και Σάββατο".

Στην Καισαριανή οι γάμοι γίνονται στο Πνευματικό Κέντρο σε μια αίθουσα όπου συνήθως γίνονται εκθέσεις και διαλέξεις.

" Δίνουμε όμως ένα χαρακτήρα πανηγυριού λέει ο Δήμαρχος. Ιδιαίτερα όταν ο γάμος είναι τοπικός έρχονται μέχρι 200 και 300 άτομα και φέρνουν μαζί και παλιά έθιμα, κουφέτα, σαμπάνιες, ποτά... Είναι δηλαδή μια γιορτή...".

Στο Δήμο Ν. Φιλαδέλφειας έγιναν 21 πολιτικοί γάμοι το 1982, 69 το 1983 και 15 στους πρώτους μήνες του 84 συνολικά δηλ. 105 γάμοι.

"Το μεγαλύτερο ποσοστό είναι νέοι, κι οι υπόλοιποι πολύ ηλικιωμένοι. Έχουμε και ζευγάρια του γηροκομείου των 70 και 80 ετών, λέει ο Δήμαρχος κ. Σταματιάδης. Αυτό που μου έχει κάνει εντύπωση, όμως, είναι ότι τα νέα ζευγάρια που πρέπει να δηλώσουν πιο όνομα θα δώσουν στα παιδιά, διαλέγουν σε ποσοστό 95 % το όνομα του άντρα. Και μέχρι τώρα δεν βρέθηκε ούτε ένα που να δηλώσει το όνομα της γυναίκας".

Και στη Ν. Φιλαδέλφεια οι γάμοι γίνονται στην αίθουσα διαλέξεων του Πνευματικού Κέντρου.

"Οι πιο πολλοί θέλουν ακόμα ανοιχτό γάμο", λέει η αρμόδια υπάλληλος κ. Μπερεδή. "Φέρνουν καλεσμένους, μπομπονιέρες, γλυκά... Κι απ' ότι ακούω επειδή το επιθυμούν οι οικογένειές τους...".

Ενας δήμος με πολύ χαμηλό ποσοστό πολιτικών γάμων είναι του

Αγ.Ιωάννου του Ρέντη, όπου απο το 1982 που καθιερώθηκε ο θεσμός, μέχρι σήμερα έχουν γίνει 18....γάμοι.

-Που οφείλεται αυτό το χαμηλό ποσοστό;

" Τι να σας πώ, λέει ο Δήμαρχος κ.Γρύλλης.Είναι οι παπάδες που τους λένε οτι δεν θα τους βαπτίσουν τα απιδιά...Είναι οτι δεν μπορούν στο Δημαρχείο να δεχθούν δώρα...".

"ΑΛΛΕΣ ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ

Ιδιαίτερα χαμηλά είναι τα ποσοστά και στη Ν.Ιωνία απο το 1982 έγιναν 25 πολιτικοί γάμοι το 1983 έγιναν 55 και το 1984 έγιναν 6 .

Απ'το Δήμα Ψυχικού μας είπαν οτι απ'το '82 μέχρι το '84 έγιναν 20 πολιτικοί γάμοι πολύ νέων ή πολύ ηλικιωμένων.

Ενδεικτικά είναι και τα στοιχεία που πήραμε απ'το Δήμο Σαλαμίνας, όπου το 1982 έγιναν 124 θρησκευτικοί και κανένας πολιτικός.Το 1983 έγιναν 124 θρησκευτικοί γάμοι και 6 πολιτικοί και το 1984 έγιναν 27 θρησκευτικοί γάμοι και 1 πολιτικός.

Απο την έρευνα που κάναμε και σε πολλούς άλλους δήμους της Αττικής προκύπτει το εξής συμπέρασμα.

Οτι στους δήμους οπου το θέμα αντιμετωπίζεται με σοβαρότητα και προσοχή, στους δήμους που διαθέτουν ωραίους χώρους και προσέχουν τις λεπτομέρειες ο θεσμός έχει ικανοποιητική εξέλιξη.

Αν η Πολιτεία είχε προχωρήσει στη θέσπιση του υποχρεωτικού πολιτικού γάμου, όπως είχαν ζητήσει όλα σχεδόν τα επιστημονικά σωματεία και όλες οι γυναικείες οργανώσεις το πρόβλημα δεν θα είχε την σημερινή διάσταση.

Ωστόσο δεν είναι κρίμα να αφήνεται στην τύχη του ένας θεσμός, που για την καθιέρωσή του δόθηκαν τόσες μάχες και που έχει τεράστια πολιτική σημασία;

Προβλήματα και λύσεις για τον πολιτικό γάμο.

Τα επιχειρήματα που θεμελιώνουν την πολιτική απόφαση, για την καθιέρωση του πολιτικού γάμου είναι γνωστά και η πειστικότητά τους δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί.

Ας ανακεφαλαιωθούν:

Π ρ ώ τ ο είναι αντίθετο με την ελευθερία της συνείδησης και με την ανεξιθρησκεία που καθιερώνει το Σύνταγμα, να υποχρεώνεται κάποιος να υποβληθεί σε μια θρησκευτική διαδικασία που δεν πιστεύει ή δεν την θέλει. Κι όμως σήμερα στον τόπο μας, όποιος θέλει να παντρευτεί νόμιμα και να ιδρύσει οικογένεια, αναγκάζεται να παραστήσει τον πιστό της εκκλησίας γιατί αλλιώς - και εδώ είναι το κρίσιμο - όχι μόνο η εκκλησία αλλά ούτε και η Πολιτεία αναγνωρίζει το γάμο του.

Δ ε ύ τ ε ρ ο είναι αντίθετο με το σεβασμό που οφείλεται στα εκκλησιαστικά μυστήρια, να απονέμεται η ευλογία τους σε πρόσωπα που μέσα τους αντιδρούν σ' αυτό και δεν είναι ψυχικά έτοιμα να δεχθούν τη θεία χάρη. Και είναι περίεργο πως η ίδια η εκκλησία δεν παίρνει την πρωτοβουλία να αξιώσει αυτή την καθιέρωση του πολιτικού γάμου, ώστε να μη βοίσκεται στην ανάγκη να μοιράζεται την χάρη των μυστηρίων της σε όποιον τύχει. Και

Τ ρ ί τ ο, αυτή η μοναδική ιδιομορφία του ελληνικού δικαίου, που όπως ερμηνεύεται, κάνει αναγκαία την ιερολογία ακόμα και για τους γάμους που γίνονται στο εξωτερικό, έρχεται σε αντίθεση με βασικούς κανόνες της διεθνούς συμβίωσης των λαών.

Απο την άλλη μεριά, η υποχρεωτική ιερολογία του γάμου δεν μπορεί να επικαλεστεί βαθιές ρίζες ούτε στην ιστορία, ούτε στα χριστιανικά δόγματα. Κατά τους εννιά πρώτους αιώνες του χριστιανισμού, η ιερολογία του γάμου ήταν άγνωστη και για την Πολιτεία και για την Εκκλησία. (Ήδη στην εισαγωγή μας έχουμε αναφέρει ότι επι Λεόντος Σοφού καθιερώθηκε η τέλεση του γάμου με ιερολογία). Και είναι χαρακτηριστικό ότι καθιερώθηκε με νόμο της Πολιτείας (όπως λίγο πριν, είχε καθιερωθεί και η ιερολογία της υιοθεσίας, που κατόπιν ξεχάστηκε) ενώ κα-

νένας θρησκευτικός κανόνας δεν τον επέβαλλε.Κι ακόμα προσθέτουν οι ιστορικοί,ούτε καν είχε ζητήσει κάτι τέτοιο η Εκκλησία.Το ελάχιστο που μπορεί να βγεί σαν συμπέρασμα απο την ιστορική αυτή διαπίστωση, είναι οτι η Πολιτεία που καθιέρωσε την ιερολογία,σαν μοναδικό τύπο για την τέλεση του γάμου,μπορεί να αλλάξει τον νόμο της και να καθιερώσει άλλον τύπο,χωρίς, βέβαια να εμποδίσει και την ιερολογία για όσους τη θέλουν.

Βέβαια η εισαγωγή του πολιτικού γάμου,γεννάει ορισμένα νομοθετικά προβλήματα που για να λυθούν,χρειάζονται τις αντίστοιχες πολιτικές αποφάσεις.Ένα απο τα προβλήματα αυτά - οχι βέβαια το σπουδαιότερο - είναι ο καθορισμός του αρμόδιου οργάνου : αφού ο γάμος θα καταρτίζεται με μια επίσημη δήλωση των προσώπων που παντρεύονται ποιό όργανο της Πολιτείας θα πρέπει να ορισθεί σαν αρμόδιο για να δέχεται τη δήλωση αυτή και να συντάσσει τη σχετική βεβαιωτική πράξη;Σ'άλλα μέρη η δήλωση που καταρτίζει τον γάμο γίνεται στο ληξίαρχο,αλλού γίνεται στον δήμαρχο.Ακόμα κι άλλες λύσεις είναι δυνατές όπως π.χ. η ίδρυση ειδικής υπηρεσίας ή η δήλωση σε συμβολαιογράφο.Για τις πραγματικότητες του τόπου μας,όπου η κοινότητα έπαιξε στο παρελθόν μεγάλο ρόλο κι όπου σωστά επιδιώκεται η τόνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης,φαίνεται οτι θα πρέπει να προτιμηθεί ο δήμαρχος ή ο πρόεδρος της κοινότητας και βέβαια οι νόμιμοι αναπληρωτές τους σαν όργανα αρμόδια για την τέλεση των γάμων.Αυτοί θά'πρεπε να φροντίσουν και για τη διαμόρφωση κατάλληλων χώρων,ώστε ο γάμος να παραμείνει μια τελετή δημόσια και πανηγυρική.

Μεγαλύτερη σπουδαιότητα έχει ενα άλλο πρόβλημα:πρέπει να είναι πάντα υποχρεωτικός ο πολιτικός γάμος κι ύστερα απο την τέλεσή του να είναι ελεύθεροι οι σύζυγοι αν θέλουν,να ζητήσουν και την ευλογία των λειτουργών της θρησκείας τους ή πρέπει να μπορούν να διαλέγουν που πρόκειται να παντρευτούν αν θα κάνουν πολιτικό ή θρησκευτικό γάμο.Θα είναι δηλαδή ο θρησκευτικός γάμος,για την Πολιτεία εξίσου έγκυρος με τον πολιτικό; Η δυνατότητα επιλογής του ενός ή του άλλου

τύπου, φαίνεται να εμπνέεται απο αοχές φιλελεύθερες κι έτσι γίνεται συμπαθής σ' ένα πρώτο κοίταγμα. Ομως, μια βαθύτερη εξέταση του θέματος οδηγεί σε διαφορετικά συμπεράσματα.

Το σημερινό καθεστώς της υποχρεωτικής ιερολογίας έχει δημιουργήσει πλήθος νομικά προβλήματα που καταλήγουν σε αβαβαιότητα για την ύπαρξη ή το κύρος πολλών γάμων, με συνέπειες δυσάρεστες για την γνησιότητα των παιδιών ή για τις κληρονομίες. Αρκεί να αναφερθούν οι γάμοι που γίνονται απο παπάδες χωρίς κανονική χειροτονία, προ πάντων σε διάφορες αμφίβολες " αυτοκέφαλες" Εκκλησίες του εξωτερικού, ή οι γάμοι που γίνονται απο παλαιοημερολογίτες, ή ακόμα ανάμεσα σε "μάρτυρες του Ιεχωβά", όπου κανείς δεν ξέρει ακριβώς πώς και απο ποιόν "ιερολογούνται". Τα δικαστήρια συχνά κλείνουν τα μάτια για να μην δημιουργήσουν ανθρώπινα δράματα, βγάζοντας ανύπαρκτους πολλούς τέτοιους γάμους - πάντως για κανονική ιερολογία - δεν μπορεί να γίνει λόγος. Ας προστεθεί ακόμα και η περίπτωση των "μεικτών γάμων" (ανάμεσα σε ορθόδοξους και χριστιανούς άλλου δόγματος) όπου η υποχρεωτική απαίτηση της ορθόδοξης ιερολογίας προκαλεί εύλογες διαμαρτυρίες απο μέρους των πιστών άλλων δογμάτων. Όλα αυτά τα απροβλήματα θα διατηρηθούν αν ο θρησκευτικός γάμος εξακολουθήσει να θεωρείται τρόπος τέλεσης του γάμου ισότιμος με τον πολιτικό - ενώ με την καθιέρωση του πολιτικού γάμου θα μπορούσαν να παραμεριστούν αυτόματα. Η ιερολογία θα ήταν στην διάθεση των ενδιαφερομένων αλλά οι ενδεχόμενες ανωμαλίες της δεν θα επηρέαζαν το κύρος του γάμου.

Ακόμα σπουδαιότερος όμως, είναι ένας άλλος λόγος, που συνηγορεί για την καθιέρωση του πολιτικού γάμου, ως υποχρεωτικού (και του θρησκευτικού ως προαιρετικού). Πολλά απο τα κωλύματα του γάμου (π.χ. λόγω διαφοράς της θρησκείας, η απαγόρευση του τέταρτου γάμου, το κώλυμα απο το βάπτισμα κ.λ.π) καθιερώνονται απο τον νόμο γιατί το απαιτεί η Εκκλησία προκειμένου να ιερολογήσει το γάμο. Για τον πολιτικό γάμο δεν θα υπήρχε κανένας λόγος να διατηρηθούν. Το ίδιο και με τους λό-

γους διαζυγίου: η εκκλησία αντιδρά στην εισαγωγή νέων λόγων διαζυγίου (μακροχρόνια διάσταση, αντικειμενικός κλονισμός, συναινετικό διαζύγιο) και στηρίζει την αξίωσή της να ακουστεί στο γεγονός ότι οι λόγοι αυτοί αφορούν τη λύση γάμων ιερολογημένων. Κι εδώ κανένα επιχείρημα δε θα μπορούσε να αντιταχθεί σε νέους λόγους διαζυγίου που θα αφορούσαν γάμους πολιτικά καταρτισμένους. Με την κατάλληλη "διαζευκτική" διατήρηση του πολιτικού και του θρησκευτικού γάμου, θα πρέπει να διαμορφωθεί ένα σύστημα κωλυμάτων γάμου και λόγων διαζυγίου, για τους θρησκευτικούς γάμους κι ένα σύστημα κωλυμάτων γάμου και λόγων διαζυγίου για τους πολιτικούς γάμους - γιατί όχι και διαφορετικά συστήματα - προσωπικών και περιουσιακών σχέσεων ανάμεσα στους συζύγους. Έτσι, όμως η Ελληνική κοινωνία θα διασπαστεί σε δύο τύπους γάμων, δυο τύπους οικογενειών.....

Η πολιτεία ενδιαφέρεται για το γάμο και για την οικογένεια, έχει μάλιστα υποχρέωση από το Σύνταγμα να ενδιαφέρεται. Νομοθετεί για τους πολίτες της άσχετα από τις όποιες θρησκευτικές της πεποιθήσεις, και καθορίζει τις προϋποθέσεις για το κύρος του γάμου, τον τρόπο της τέλεσης του, τα αρμόδια όργανα για την τέλεση αυτή, τους λόγους και τη διαδικασία του διαζυγίου. Ειδικά για την τέλεση του γάμου δεν μπορεί να αναθέσει το έργο αυτό σε όργανα ξένα προς τη δομή της Πολιτείας, που δεν εξαρτιούνται καν απ' αυτήν. Εκεί το θέμα κλείνει για την Πολιτεία. Τα άλλα ανάγονται στη συνείδηση του καθ' ενός στις θρησκευτικές και μεταφυσικές του πεποιθήσεις, στην κανονιστική εξουσία των θρησκειών και των εκκλησιών, που μπορεί να είναι απόλυτη, αλλά δεν μπορεί να ξεπερνάει τον κύκλο των πιστών, ούτε να διεκδικεί νομοθετική κύρωση από την Πολιτεία. Αυτή η κατανομή των αρμοδιοτήτων στηρίζεται απόλυτα στο σημερινό Σύνταγμα που δεν αφήνει κανένα περιθώριο για "διαπραγματεύσεις" ανάμεσα στην Πολιτεία και στην Εκκλησία για θέματα που ανάγονται αποκλειστικά στη σφαίρα της νομοθετικής εξουσίας της Πολιτείας - τέτοιες διαπραγματεύσεις θα ήταν συνταγματικά άτοπες και πολιτικά σφαλερές.

Μένει κι άλλο ένα πρόβλημα σπουδαίο κι αυτό που συνοδεύει την καθιέρωση του πολιτικού γάμου: ποιά θα είναι η τύχη των παλιών πολιτικών γάμων, δηλαδή των γάμων που έχουν γίνει απο Έλληνες στο εξωτερικό, σύμφωνα με τον τύπο που προβλέπεται στη χώρα όπου έγιναν. Σήμερα, οι γάμοι αυτοί θεωρούνται έγκυροι στο εξωτερικό και τελείως ανύπαρκτοι ("ανυπόστατοι") στην Ελλάδα. Επομένως ο Έλληνας που έχει κατ'αυτόν τον τρόπο παντρευτεί, θεωρείται ανύπαντρος κατά το Ελληνικό Δίκαιο, τά παιδιά της γυναίκας του είναι εξώγαμα η γυναίκα του και τα παιδιά του δεν τον κληρονομούν κι αυτός ελεύθερα μπορεί να ξαναπαντρευτεί να κάνει γνήσια παιδιά κ.λ.π. Απο τους γάμους αυτούς πολλοί (πόσοι;) έχουν λυθεί είτε με διαζύγιο, είτε με το θάνατο του ενός απο τους συζύγους είτε κι απλώς με διάλυση της συμβίωσης. Μπορεί τώρα να έρθει ο νόμος και να δώσει αναδρομικά εγκυρότητα σ'αυτούς τους γάμους; "Η απλά ο νόμος θα πρέπει να καθιερώνει την εγκυρότητα του πολιτικού γάμου για το μέλλον, απο δω και μπρός;

Με την πρώτη λύση θα κινδύνευαν να προκύψουν πολλά προβλήματα, να ανατραπούν δημιουργημένες καταστάσεις, να χαρακτηριστούν αναδρομικά άνθρωποι ως δίγαμοι και παιδιά ως εξώγαμα, κληρονομικές περιουσίες ν'αλλάξουν χέρια κ.λ.π. Με τη δεύτερη όμως λύση επιβραβεύεται η απάτη εκείνων που επίτηδες έκαναν πολιτικό γάμο για να κοροϊδέψουν το σύντροφό τους οτι τον παντρεύονται, ενώ ουσιαστικά κατά τον Ελληνικό νόμο το ζευγάρι εξακολουθούσε να είναι ανύπαντρο. Κι έπειτα, οι ξένες κυβερνήσεις που απο χρόνια τώρα διαμαρτύρονται- και δικαιολογημένα- γι'αυτήν την ιδιομορφία του ελληνικού Δικαίου που κάνει επικίνδυνους για τα κορίτσια του τόπου τους, τους Έλληνες υποψήφιους γαμπρούς θα είχαν κάθε λόγο να μη βρούν ικανοποιητική μια λύση που δεν τακτοποιεί τις παλιές εκκρεμότητες. Αλλά υπάρχουν ενδιαμέσες λύσεις, διαφοροποιημένες κατά κατηγορίες περιστατικών, που θα μπορούσαν λίγο πολύ να κριθούν ικανοποιητικές για όλους, ή έστω για τους περισσότερους: ο κανόνας θα μπορούσε να είναι οτι κατ'αρχήν νομιμοποιούνται οι παλιοί πολιτικοί γάμοι, αλλά με μια σειρά εξαιρέσεων, οταν έχουν δημι-

ουρηθεί τέτοιες καταστάσεις που η νομιμοποίηση αυτή δε θα είχε νόημα ή θα αποτελούσε υπέρμετρη σκληρότητα.

Τα προβλήματα βρίσκουν τη λύση τους. Εκείνο που πρέπει ακόμα να βρεθεί, είναι η πολιτική βούληση για να οδηγηθεί αποφασιστικά στη λύση του ένα πρόβλημα που χρονίζει αδικαιολόγητα εδώ και δεκαετίες.

Λείπει η υποδομή απο τούς Δήμους.

Για την εξέλιξη του πολιτικού γάμου, στα δυο χρόνια της ιστορίας του, κυβερνητικός παράγοντας απο τους πρωτεργάτας της καθιέρωσής του, υποστηρίζει:

" Η καθιέρωση του πολιτικού γάμου απέβλεπε στα να αποκαταστήσει την κατάφορη παραβίαση της θρησκευτικής ελευθερίας που έντονα παρατηριόταν στην, πράξη, να εκσυγχρονίσει ακόμη στο σημείο αυτό το θεσμό του γάμου και να δώσει τη δυνατότητα στους πολίτες να διαλέγουν μόνοι τους τον τύπο για την τέλεση του γάμου. Στα τρία αυτά βασικά σημεία μπορούμε να συνοψίσουμε τις επιδιώξεις του πρώτου νομοθετήματος, που οδήγησε στη ριζική αναμόρφωση του οικογενειακούδικαίου."

" Βέβαια, οι στόχοι αυτοί ευθυγραμμίζονταν με τη συνείδηση της συντριπτικής πλειοψηφίας. Συνάντησαν όμως αντίδραση, την έντονη και μαχητική μάλιστα αντίδραση, των πιο συντηρητικών στρωμάτων της κοινωνίας μας."

" Σήμερα η εφαρμογή στην πράξη του πολιτικού γάμου έχει ξεπεράσει τις πρώτες αναστολές και αμφισβητήσεις. Έτσι με τον καιρό, θα αυξάνει ολοένα και περισσότερο ο αριθμός των νέων ζευγαριών που προτιμούν τον πολιτικό γάμο για να ενώσουν τη ζωή τους. Αυτό μας πληροφορούνε τα στατιστικά στοιχεία που διαθέτουμε για τα μεγάλα αστικά κέντρα για το έτος 1983."

" Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι ο τύπος του πολιτικού γάμου δεν έχει διαδοθεί ακόμη όσο περιμέναμε. Έτσι, εξήγηση γι' αυτό πρέπει ν' αναζητήσουμε όχι μόνο στην προσήλωση προς την παράδοση (παράγοντας ιδιαίτερα ισχυρός), αλλά και στην ελλειπή υποδομή που υπάρχει σε αρκετούς Δήμους και Κοινότητες."

" Οι οργανώσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρέπει να δείξουν ακόμα μεγαλύτερη ευαισθησία στο ζήτημα αυτό, διαμορφώνοντας ζεστούς και φιλικούς χώρους, που να τονίζουν τη μοναδικότητα της στιγμής".

" Εκτός αυτού, πρέπει να γίνει μεγαλύτερη προσπάθεια για να αποκαλυφθούν και να απομονωθούν οι κύκλοι εκείνοι που φανατίζουν τον κόσμο, προσπαθώντας να τον οδηγήσουν αναγκαστικά στη τέλεση του θρησκευτικού γάμου. "

" Επίσης, ο πολιτικός γάμος πρέπει να γίνει περισσότερο συνείδηση στους πολίτες και στα όργανα της πολιτείας, για να μπορέσει να ριζώσει σε θεσμός και πραγματικότητα".

Σημασία του θέματος για τον
Κοινωνικό Λειτουργό

Στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας εμείς οι σπουδαστές Κοινωνικοί Λειτουργοί, Μανθάτη Χριστίνα και Τσερπέλη Αγγελική πήραμε σαν θέμα τον "Πολιτικό γάμο - Απήχηση στην Ελληνική Κοινωνία".

Με το θέμα αυτό μας δόθηκε η ευκαιρία να εξετάσουμε τον καινούργιο θεσμό του πολιτικού γάμου στη χώρα μας και να δούμε την απήχηση του στην κοινωνία μας.

Ξεκινώντας από τον θεσμό του γάμου στους παλιότερους χρόνους και σε άλλους λαούς, είδαμε την εξέλιξη του θεσμού αυτού μέσα στις διάφορες κοινωνίες και κουλτούρες μέχρι σήμερα, φθάνοντας στην καθιέρωση του πολιτικού γάμου στη χώρα μας σαν επίσημου θεσμού πριν δύο χρόνια.

Με την αναμόρφωση του οικογενειακού δικαίου έγινε επίσημος λόγος για τον πολιτικό γάμο στην Ελλάδα μιας και η χώρα μας παρακολουθεί την εξελικτική πορεία άλλων λαών σε όλα σχεδόν τα θέματα και προγράμματα.

Οι λόγοι που οδήγησαν στην καθυστέρηση της καθιέρωσης είναι πολλοί όπως πολιτικοί, κοινωνικοί θεσμοί, θρησκευτικοί λόγοι, τα ήθη και τα έθιμα. Παρ' ότι όμως θέλουμε να θεωρούμαστε ένας προοδευτικός λαός σε όλα τα επίπεδα, η καθιέρωση του πολιτικού γάμου δεν έγινε αναντίρρηση και σ' αυτός εξ' άλλου οφείλεται και η δυσκολία στη σύλληψη και εφαρμογή του παραπάνω θεσμού.

Σαν απόφοιτοι Κοινωνικοί Λειτουργοί και αυριανοί επαγγελματίες, το θέμα μας έδωσε την ευκαιρία να ενημερωθούμε με λεπτομέρεια, συγκρίνοντας και βλέποντας τις διαφορές του παραδοσιακού γάμου και του πολιτικού.

Σκοπός μας είναι να προσαρμόσουμε τις μεθόδους της Κοινωνικής εργασίας στα πλαίσια της Κοινωνικής ανάπτυξης μέσα από την Κοινωνική εργασία με την οικογένεια και την κοινότητα ευρύτερα.

Φυσικά δεν παραβλέπουμε τις δυσκολίες που έχουμε να αντιμετωπίσουμε σε σχέση με θέματα κοινωνικής Αλλαγής, αμεσα συνδεδεμένα με τον θεσμό του πολιτικού γάμου, αλλά οι προσπάθειές μας θα είναι αναμφισβήτητα ειλικρινείς με βάση την ηθική του επαγγέλματός μας.Θ

Βιβλιογραφία

1. Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια.
2. Επιστημονική Σκέψη (Δίμηνη Επιθεώρηση Κοινωνικών Επιστημών, ΤΟΜΟΣ Ι - 1981/82 σελ.39 - Ο νέος νόμος για τον Πολιτικό γάμο του Μιχάλη Σταθόπουλου καθηγητή Νομικής Πανεπιστημίου Αθηνών.
3. Άρθρα του Αστικού Κώδικα σύμφωνα με το νέο οικογενειακό δίκαιο (1367, 1368, 1369, 1370, 1371, 1372, 1374).
4. Άρθρα Εφημερίδων (Νέα 26-1-84)ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (22-1-84) ΕΘΝΟΣ (25-3-84), ΒΗΜΑ (7-2-82), (24-1-82), (31-1-82).
5. Στατιστικά Στοιχεία από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία.

Βιβλιογραφικές Υποσημειώσεις

- Σελ.1. Υποσημ.1:Ορισμός του γάμου από τον Ρωμαίο νομοδιδάσκαλο Μοδεστίνου (Μεγάλη Ελλην.Εγκυκλοπαίδεια).
- Σελ.2 Υποσημ:2 Κατά Νεαρ. 1386 (Μεγάλη Ελλην.Εγκυκλοπαίδεια)
- Σελ.6 Υποσημ 3 :Ο Ευριπίδης στην Ανδρομάχη στίχος 987.
- Σελ.40 Υποσημ 4 : Βλέπε περιγραφή του "Μάτς"Αρχιεπισκόπου Σεραφείμ-Μητροπολίτου Ελευθερουπόλεως Αμβροσίου κατά την συνεδρίαση της Ι.Συνόδου.Αφηγητής ο δεύτερος από τους πρωταγωνιστές Νέα 22-1-82.
- Σελ.41 Υποσημ.5 :Απόφαση Ι.Συνόδου 20-1-82
Υποσημ.6 :Κατά την 3η Νεαρά του Λέοντος του Σοφού.Βλέπε άρθρο του αρχιεπισκόπου Επιφάνιου Θεοδωρόπουλου στο περί "Ενορία και Ελευθεροτυπία" 24-1-82.
- Σελ.42 υποσημ 7 :Τηλεοπτική ομιλία του Μητροπολίτου Δημητριάδος Χριστοδούλου ΕΡΤ 22-3-82
- Σελ.43 υποσημ 8 : Α' Επιστολή Πέτρου ε'2-3
υποσημ 9 : Ματθαίου : γκ', 5

- Σελ. 43 υποσημ. 10: "Ματθαίου κ', 28 " • υιος του ανθρώπου
ουκ ηλθε διακονηθήναι, αλλα διακονήσαι..."
- Σελ. 44 υποσημ. 11: Ο Ελευθερουπόλεως Αμβρόσιος "Νέα" 22-1-82
~~Σελ. 44~~ υποσημ. 12: "Καθημερινή" 22-1-1982
- Σελ. 45 υποσημ. 13: "Μεα" 26-1-82
υποσημ. 14: Ματθαίου ε', 37
υποσημ. 15: Βλέπε υποσ. 11
υποσημ. 16: Δηλώσεις του Καζάνης Διονυσίου στην Ι.
Σύνοδο 14-6-1974
υποσημ. 17: Προς Εφεσίους, ε', 12
- Σελ. 46 υποσημ. 18: Προς Ρωμαίους, γ' 12-14, Ψαλμοί, ε', 10.